

משה בירנבוים

נ"ו"נ לקוה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע ועכ"א

מליזענסק

עיה"ק טבריא תובב"א

בעוה"ש"ת

פרשת עקב

הרה"ק מוקאליסק זי"ע היה נוספר שבפרשת ראה בא הרה"ק הנוגיד מוועזריטש לראשונה לומר הבעש"ט הקי' זי"ע, והרה"ק רבי מוענדלי מוויטעפסק זי"ע הגיע בפרשה זו לראשונה אל הנוגיד מוועזריטש זי"ע, ובפרשת ראה הגיע הרה"ק הרבי ר' מוענדלי מוויטעפסק זי"ע לאה"ק.

והוסיף הרה"ק מוקאליסק שבפרשה זו יש לצפות לבשורות טובות, סאיז א גרויסער שבת.

(מוקנים אתבונן)

והיה עקב תשמעון וגו' (ו, יב). והיה לשון שמחה (ב"ר מ"ג, א) לפני השי"ת, עקב היינו בעקבות משיחא תשמעון, שכשחנו עושים רצונו ית' צדור שפל חסוד הרצה.

(ליקוטי הרי"ם)

והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה (ו, יב).

ושמעתי מכלדמו"ר מוהרי"י זללה"ה פי' והיה לשון שמחה (ב"ר מ"ג, א), ועקב לשון סוף, היינו שמחה שהיא בחינת עקב, שאינה של מצוה כל כך, אעפ"י יכול אמת לשמות, כדי שתשמעון את המשפטים האלה, וכדאיתא בגמרא (שבת ל ע"ג) רבה מקמי דפתח השמעתה וכו' יעו"ש עכ"ד.

(אור לשמים - פרשת חולדות)

והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם (ו, יב).

עקב הוא רמז לאנשים כאלה שאין להם שכל וצינה להשיג גדולת הצורה ועבודתו שלימה לעבדו בצמח וצלימות * רק שהם מחזרים עצמם אל אנשי דק ואמת היודעים ומכירים גדולת הצורה צדוק הוא ועובדים בצמח אזי נחשב גם להם כאלו גם הם עשאו עבודתם שלימה כהנדיקים השלימים * והוה והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה כנ"ל שהאנשים הפחותים צשכלם ישמעו ויחזרו את עצמם אל אותן הנדיקים היודעים המשפטים האלה * ושמרתם ועשיתם אותם רוצה לומר יהיה נחשב לכם כאלו גם אתם שמרתם ועשיתם כמוהם. והוה נפשי לד' משומרים לבוקר רוצה לומר כשאני מדבק עצמי לד' מחמת אותם אנשים הנדיקים השומרים ומצפים לבוקר כנ"ל. שומרים לבוקר רוצה לומר גם אנכי נחשב עם אותם השומרים לבוקר וק"ל: (נעם אלימלך)

והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם וגו' (ו, יב).

ועוד נראה לפרש הדקדוק שכבר דקדקו קמאי * והוה שאמר עקב תשמעון כו' ושמרתם כו' ושומר ד' כו' את הברית כו' אשר נשבע לאבותיך הלא כשהם בעצמם ישמרו ויעשו את החוקים והמשפטים למה להם הצטחה זאת אשר נשבע לאבותיך * אך נראה דאיתא בגמרא בני חיי ומוזני לאו צוכותא תליא מילתא אלא צמולא.

ולכאורה יש להבין למה אינם תולים צוכות * וגם הא איתא בגמרא אין מול לישראל * ונראה כוונת חז"ל דהשגש האלה הם צורך העולם צתמידות צלי הפסק והשם יתצרך צרוב רחמיו וחסדיו הגדולים חסדו צוה שלא לתלות השגש אלה צוכות האדם עצמו כי אולי לא יהיה צוכות כל כך שיצכה לשגש אלה מה עשה

הקדוש צרוך הוה ותלה אותם צמול דהיינו הצוכות והמנות של צבותינו עשה מצותם מנות והצוכות מול כדי שיצא לצניהם השגש אלה על פי מול צהכרת אף למי שאינו הגון כל כך והמנות שעושין הצנים הקדוש צרוך הוה מצפין אותם גם כן לצניהם אחרים וכן לעולם וזה צממת אין מול לישראל שיהיו נהוגין על

פיו כשאר האומות רק שיש להם מול כזה מוכיות צבותיהם ולכן נאמר צצברה ויוצא אותו החוה ודרשו חז"ל לא מאצטגנינות שלך מה חזית דקאי דק צמערב כו' ע"ש ואשנה את מולך צממת שלא היה לצברה צוכות אצות והוכרח שיהיה לו צן על פי שינוי המול וחיותיו וצדקותיו יאצרו ויגזו לצרעו אצרו שיהיה להם כמול כנ"ל *

והוה והיה עקב תשמעון כו' ושמרתם כו' ושומר ד' לך אשר נשבע לאבותיך וצוכות עצמך יאצר לך ולצורך אצריך * ולמה כן ואמר ואצבך והצבך דהיינו שרוה להטיב עמך את שלש האלה דהיינו רמז לחיי שרצו ימך. וצרך פרי צטן היינו צני * דגן וצירושך כו' היינו מוזני וצצביל השגש האלה ישמור לך אשר נשבע לאבותיך שיהא למול כנ"ל וצוכות עצמך יהיה גם כן לצורך אצריך עד עולם אמן כן יהי רצון:

(נעם אלימלך)

והיה עקב תשמעון את וגו' (ו, יב).

ר"ל שהשי"ת הצטיח לנו צצוכות זה צסופינו לשמוע צקול ה' ולצמור ולעשות את כל המנות ושומר ה' אלהיך לך את הברית גו' ר"ל, שהשי"ת ישמור לנו את הברית גם עתה הגם שעדיין אין אנו ראויים לכך אך עכ"ו צממת שהוא צופה ומציט עד סוף כל הדורות וידע צממת שצשוב אליו צכל לצצינו לשמור ולעשות ככל אשר צונו והרי הוה אצלו ית' כאלו צבר עשינו צשובה שלימה. וכיה"ר אמן:

(אוהב ישראל)

והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם (ו, יב).

כלומר תיכף צשתשמע המנות צכל לצ ותכוין עצמך לשמוע מנות הצורה יצברך, זה יהיה השכר שלך, צממת צשתשמע מנות הצורה יצברך כצרגומו חלף דצקצלין. ושמרתם ועשיתם אותם, תצכה צודאי לעשות אותם.

(קדושת לוי)

והיה עקב תשמעון כו' ושמר ה' לך את הברית ואת הצוסד כו' (ו, יב).

דהכלל הוה דצממת מה שהקצ"ה נותן שכר צעד המנוה זה הפחות צצמענוגים, והצמענוג העיקר והשכר הוה המנוה גופא, מה שאדם עושי נחת רוח ליצרו ועושה רצונו ומקיים מצותו. כמו שאמר הצנא (צבות פ"ד מ"צ) "שכר מצוה מצוה". דגופא של מצוה, הוה הצמענוג והשכר צעד המנוה. ומה שהקצ"ה הוה משלם השכר לעולם הצא הוה פחות צצמענוגים. אצל עיקר הצמענוג הוה המנוה גופא מה שאדם עושה רצון הצורה ומצמח צצכול הצורה וכל העולמות.

והוה צנאמר והיה עקב, זהו העקב וסוף הצבר. אשר תשמעון ושומר ה' אלהיך לך, מה שישמור לך את הצסד והצברית וטיב לך

שייכול האדם להכניס דבר מאכל בפיו, הכין הקב"ה כל כך הרבה
מסבבים שיייעו בידו לאכול. (כ"ק אדמו"ר מוהר"ג"ט מוועהיל שליט"א, שושיזתא)

והיה עקב תשבעון וכו' (יב).

הכלל הוא, כי יש אדם שעובד את הצורה ברוך הוא ומשיג
אחדותו על ידי שחוקר בשכלו עדות הצורה ברוך הוא ומשיג
בשכלו אלהותו ואחדותו ואז עובד אותו. ויש אדם שעובד את
הצורה ברוך הוא ומשיג אחדותו ברוך הוא על ידי האמונה
שמאמין שיש אלוה בעולם אשר ברא כל המצאים בלי שום
חקירה על ידי השכל שלו.

והכלל הוא, כמו שיש אדם ראש ועקב וידים, כך יש בעצמות
הצורה ברוך הוא ראש ותוך וסוף, כי הצמיחה הראשונה שעובד את
הצורה ברוך הוא ומשיג אחדות הצורה על ידי שחוקר בשכלו
ומשיג שיש אלוה בעולם ואחדותו ברוך הוא הצמיחה זו נקרא
ראש, והצמיחה השנייה שעובד את הצורה ברוך הוא מחמת
האמונה שמאמין באלהותו ובאחדותו ועובד אותו הצמיחה הזאת
נקרא עקב, כי הוא סוף המדריגה, והידיים רומז על אהבת
הצורה ברוך הוא. ולכן הידיים, לפעמים הם למעלה נגד הראש
שרומז שהאדם יש לו אהבת הצורה ברוך הוא מחמת שמשיג
אלהותו ואחדותו יתברך על ידי שהשיג בשכלו שיש אלוה בעולם
על ידי זה יש לו אהבת הצורה ברוך הוא. וזהו הרמז שידים הם
למעלה. ולפעמים הידיים, הם למטה, הרמז שיש לו אהבת הצורה
ברוך הוא מחמת האמונה שמשיג על ידי האמונה אחדותו
ואלהותו:

וזהו והיה עקב תשבעון, וזהו שפירש רש"י ז"ל מצות שאדם דש
בעקביו, הרמז, כי עיקר עדות והשגת אחדות הצורה ברוך הוא
העיקר העצמות הוא על ידי האמונה שהוא סוף המדריגה וכל
אדם יכול לעבוד את הצורה ברוך הוא על ידי האמונה שמאמין
באמונה שלימה שיש אלוה בעולם. וזהו הרמז והיה עקב, כי
צמלת והיה הנירוף של הו"ה ברוך הוא, כי אותיות י"ה רומז על
הצמיחה הראשונה שעובד את הצורה ברוך הוא ומשיג אחדותו על
ידי החקירה בשכל. ואותיות ו"ה, מרמז על הצמיחה השנייה שהוא
עובד על ידי האמונה. וכאן מרמז על עיקר עבודתו שהוא על
ידי האמונה כמו שמרמז צמלת עקב. ולכן אותיות ו"ה, הוא
קודם לאותיות י"ה. וזהו והיה, ו"ה קודם לי"ה:

וצוה יצואר הפסוק (ישעיה מ, ד) והיה העקב למישור. ויצואר על
פי פירוש הרמב"ן ז"ל על פסוק והיה עקב תשבעון, כי מלת
עקב הוא סבה כמו שתרגום אונקלוס חלק דתקבלון עיין שם.
ונראה, כי מה שאדם עוסק עתה בגלות מחמת האמונה שהוא
סבה כשיצוא גואל נדק צמחה צמיחה ממגלה הכל כל שורש דבר
ודבר על פי השכל ויהיה הכל צמיחה. וזהו והיה העקב
למישור: (קדושת לוי)

והיה עקב תשבעון וכו' (יב).

דהנה כתיב (זכריה יד, ד) ועמדו רגליו ציון ההוא על הר הזיתים,
דהנה עתה צדור הזה לריכס אנחנו לתקן רגלים דל"ק, ועיקר
התיקון תלוי שיהי אהבה ואמונה ודביקות צין אומה הישראלית,
ודבר זה צריך לפרסם, אע"פ שהדור הזה נוכל לומר עליו שהוא
דור דעה, אבל כל אחד אינו רוצה כי אם צמיחה ואינו משגיח
על כלל ישראל, והעיקר להשגיח על התיקון העולם. וזה שאמר

וישלים לך שכר, הוא הפחות שצמחנוגים, אבל עיקר התענוג הוא
עשיית רצון בוראו וכו'.

(קדושת לוי)

או יאמר והיה עקב וכו' (יב).

ולכאורה הו"ל אם תשמעון המשפטים האלה וכו', ונראה דבא
לרמז על עמים הללו עוקצא דמשיחא אשר גבר השקר וכתף
סוררת, וכל איש הולך אחר תאוה לבו לעשות כרצונו באין בזה
וכלימה, מחמת שאין צדיקו למחות צדי עוצרי עזירה ולצער הרע
מקצונו, ואדרבא הם מושלים על עם דל, ובעת הזאת אם אדם
הולך בדרך הישר דרכי היראה והתורה הוא חשוב מאוד למעלה,
ומתפאר בו הש"ת:

ו"ש והיה שהוא לשון שמחה, ר"ל שתהיה שמחה גדולה למעלה,
עקב תשמעון את המשפטים האלה, ר"ל כשעוקצא דמשיחא
תשמעון את המשפטים האלה, אז יהיה שמחה גדולה למעלה
כנ"ל. (אורח לחיים)

והיה עקב תשבעון (יב).

או יצואר, כי לעתיד לבוא יחזור הקדוש ברוך הוא כל התורה
לישראל כמבואר תורה חדשה מאתי תלא.

וזהו והיה עקב תשמעון, כי עקב הוא לשון סוף. תשמעון, כלומר
לעתיד לבוא תשמעו התורה מפי הקדוש ברוך הוא. (קדושת לוי)

והיה עקב תשבעון את הבישופטים האלה (יב).

הנה מבואר צמח הבש"ט זל"ה עה"פ "מה יפית ומה נעמת
אהבה צמחנוגים" (שיר השירים ז, ז) דהנה אם האדם מתענג מאיזה
דבר יעלה בדעתו דמי ברא דבר זה, ועל ידי כן ידביק עצמו
במקור התענוג, ולא צמחנוג הגרוע. וזה "מה יפית ומה נעמת
אהבה צמחנוגים", אהבת הש"ת ע"י התענוגים. וזה והיה עקב
תשמעון, שע"י הדברים הגופניים שמכוונים צמח 'עקב', תשמעון
את המשפטים האלה. ולכן נא' והיה לשון שמחה, על שיש שמחה
גדולה לפניו ית' אם הדברים הגשמיים נתעלים, וכמבואר בכל
ספרים הקדושים ודו"ק. (אך פרי תבואה)

בירושלים מספרים על הגה"ק רבי שמואל סאלאנט זצ"ל, שהיה פעם
אצלו דין תורה, בין יהודי שהיה אוכל ברעסטאראנט (מסעדה) בנוסף
תקופה, נושעבר זמן מה הגיש בעל הרעסטאראנט (מסעדה) להסועד
חשבון גדול, אמר הסועד איך יתכן שזה הנחיר, זה יקר כודי איני מוכן
לשלם נחיר כופקע שכזה והוא ממוש נחיר טעות, הלכו לדין תורה אצל
רבי שמואל סאלאנט, שאל אותם רבי שמואל סאלאנט מה הויכות, אמר
הסועד שהוא הסתכל וראה בחשבון שבעל הרעסטאראנט (מסעדה)
לוקח על כוס תה ארבעים חמישים פונט (לירות), ואיך יתכן שכוס תה
זה כל כך יקר הלא זה בסך הכל כוס תה.

נשבעו דבריו באזני רבי שמואל סאלאנט, ופנה אל בעה"ב ושאל אותו
מה הפשט, מה יש שם, קצת גוים קצת תה קצת סוכר, למה זה כל
כך יקר, ענה לו בעה"ב, הרב עריך להבין, יש לי מוקום יפה ודולקים
שם מנורות יפות וכו' ושולחנות יקרים, והכל מוסביב סביב עולה כסף,
ולכן הכוס תה עולה ככה.

שהיה רבי שמואל בדעתו, ואחר כך אמר ברגש, הן עתה למדתי את
יצירת ברכת הישחכ"ל על כוס תה, הלא הקב"ה ברא עולם, השכוש
זורחת ויורד גשם ויש מועינות וימים, ומגיע מים, וברא פאבריקן (מפעל)
ויש חומר אשר מוננו נוצר כוס, ויש סוכר, ויש כפית, ויש עם מזה
לחמם את המים, והקב"ה עשה את הכל סביב סביב, כדי שלי יהיה
כוס תה חם, עתה מובן לי מועט מזה נכלל בישחכ"ל נהיה בדבריו, שבכדי

צוה"ק (ח"ג קמ"ב ע"ב) עד אימתי ניתב בקיימא דחד סמכא. כי כשיש אחדות בין ישראל נעשה מהם פרטוף שלם וח"ו להיפך:

ח"פ והיה, לשון שמחה (ב"ר מג, א), שיהיה שמחה לפני הצורא ב"ה, עקב תשמעון, עקב רומנו על עוקבא דמשיחא, תשמעון לשון אסיפה, דהיינו בעוקבא דמשיחא יתוקן העוקביים במה שישראל מתאספים יחדיו ויש ציניהם אחדות:

ועי"ז יזכו לגאולה ויומתקו כל הדינים, וזה מרומנו בחיבות תשמעון את המשפטים האלה, כי אלה רומנו על דינים ח"ו, וכשיהיה אחדות בין ישראל אז יוכלו להמתיק הדינים ולהעלות אותם אל עולם עליון סוד השמועה:

והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה וישברתם ועשייתם אותם (ו, יב).

להבין והיה בכל מקום הוא לשון שמחה, גם תיבת עקב, ונ"ל על פי מ"ש צנר לך ומלאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד י"י אלקיך [דברים ד, ב], דהכוונה אם לא ייטיבו מעשיהם לשמוע בקולו ית' מרוב כל, אזי בע"כ ישונו אל הש"י וישמעו בקולו על ידי היסורין בארצות אויביהם באחרית הימים,

וזהו והיה לשון שמחה, ר"ל שמחה תהיה לפניו ית' עקב תשמעון את המשפטים האלה, ר"ל את מה שצסוף תצטרכו ע"כ לשמוע, עם המשפטים, דהיינו יסורין של האומות והקליפות הנקראים אלה כנודע מזוה"ק, אזי ושמתם ועשיתם אותם תיכף, זה תהיה שמחה לפניו ית' שלא תצטרכו לשמוע מתוך היסורין, רק מרוב כל כי הוא חפץ בטובתכם כל הימים:

והי' עקב תשמעון את המשפטים האלה וגו'. וישמר ה' אלהיך לך את הברית ואת הוודו וגו' (ו, יב).

הנ"ל צוה כי הנה פי' עקב הוא לשון סוף. זהו רמז על עקבא דמשיחא באחרית הימים צומה"ז כי כן כתיב (דברים ד, טו) והפיץ ה' אתכם בעמים וגו' ואח"כ (שם טז) ובקשתם משם את ה' אלהיך ומנחת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך צנר לך ומלאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלהיך כנ"ל.

כי אמנם קן נכון לכל אדם להבין ולדעת, כי בחשכות הגלות האחרון כיום הזה, הנה יקר מאד לפני הש"י ומקובל לפניו כל צחי' התעוררת לעצדות לתורה ולתפלה, אפי' שאינו כראוי ובכוונה הגדולה כמו צדורות הראשונים, צ"ז המעט מהעצדות הוא חשוב לפני הקב"ה כמו הרבה צימים שלפנינו,

יען כי בעוה"ר גברה החשכות ועול הגלות וכשל כח הסבל מרוב הצרות וטרדות הזמן והספ"א רודף כל היום באין מנוח הנה לך מעט ההערה לקדושה פועל יותר ויותר כי הזמן גורם. וכמו צעת טוב גם הסחורה רעה ימכר לטובה יותר מן צעת רעה סחורה טובה. כי מה נעשה עתה צעת המר הזה שאין צנו כח לבון לצנינו כנכון. לכן גם המעט מהערת הקדושה דוחה הרבה מהספ"א כי מעט מהאור דוחה הרבה מן החשך.

אשר ע"כ ראוי לכל איש לקום בכל עוז להתעודד ציראת ה' צעת הזאת אשר כביכול המלך עומד ומנפה פתח השער לדופקי בתשובה לקבלו באהבה.

והנה ע"ז אמנה"כ והפיץ ה' אתכם בעמים באורך הגלות כנ"ל. ואח"כ ובקשתם משם את ה' אלהיך. אם משם מתוך הגלות תבקש את ה' אלהיך ולשון בקשה הוא התעוררת ורצון על הדבר אף שאינו בפועל גמור. ח"ש אף אם תבקש רק בקשה קטנה

בלב את ה' אלהיך צ"ז אח"כ ומנחת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך הנה מנחתה הוא דבר חדש אשר לא חשב עליו. ח"פ מבקשה מועטת שלך אח"כ תמנא יותר ויותר כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך כמ"ש חז"ל (שהש"ר ה, א) פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם. ח"ש צנר לך ומלאוך את כל הדברים האלה באחרית הימים בשפל המדרגה כיום הזה אעפ"כ ושבת עד ה' אלהיך. שם באחרית הימים בשפל המדרגה תשוב עד ה' אז תזכה ושמעת בקול ה'. ר"ל לשמוע בקול דברו כמו במתן תורה כמו שבאר אח"כ (דברים ג, לג) השמע עם קול אלהים וכל העינין של מתן תורה. וכמ"ש (תהלים קי"ח, כב) אבן מאסו הצונים היתה לראש פינה כי אח"כ תשוב למעלה ראש ותיסק עד רישא. הנה זהו שאמרו חז"ל (פס"ו ואחמ"ג, י) והי' לי שמחה פי' והי' עקב תשמעון לשון שמחה צ"מ כי לעתיד במהרה באחרית הימים יהיו ישראל ראש פנה אותיו' ו"ה לפני י"ה צקוד עטרת תפארת לעמוסי בט"ן. וזה הרמז במלת והי' שהוא רומז על שם העתיד בגאולה ושמחה.

ח"פ והי' עקב בעצבות דמשיחא אם תשמעון את המשפטים האלה יהי' שמחה גדולה לפני הש"י צ"ה גם צחי' שמיעה הקטנה שלכם ושמר ה' אלהיך לך את הברית ואת החסד. ר"ל ישמור לך את ההשפעה והחסד לצלמי ילך לט"א והי' לך לבדך ואין לזרים אתך עד ציאת הגואל צ"א:

והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה וישברתם ועשייתם אותם (ו, יב).

וירמזו עוד, והיה עקב. כי הנה מהתחלת יום יציאת מצרים שאז הוא קבלה חדשה לעבוד את הש"י לאיש הישראלי בכל שנה ושנה כנודע, יש קע"צ ימים עד יום כיפורים, והנה מה שהאדם חוטא מתכפר לו ביום הכיפורים באופן שיקבל עליו שלא ישונו עוד לכסלה, כי באם אומר אטטא ויום הכיפורים מכפר אין יום הכיפורים מכפר [יומא פ"ה ע"ב] וכן באם אינו מקבל עליו שלא ישונו עוד כדבר הזה רק סובר שאחר יום הכיפורים יחזור לסורו, וזהו והיה עקב, שמחה תהיה לפניו ית' בהגיע זמן העק"ב דהיינו יום הכיפורים, תשמעון את המשפטים האלה ושמתם ועשיתם אותם ולא תחזרו לסורכם, כענין שאמרו רז"ל [תנ"ך פ"א ה'] שאומר הש"י בואו ושמחו עמי שמחה גדולה שאני מכפר לעוונותיהם של ישראל:

והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה וגו' (ו, יב). ויל"ד למה לא כתיב אם תשמעו כמו שכתוב אם שמוע תשמעו לקול ה' אלהיך וגו' (שמות טו, טו) אלא כתיב עקב תשמעון וצנ"ן, דמשמע שממילא יהיה כך. ועוד יש לדקדק מה חידוש משמיענו הכתוב והיה עקב תשמעון וגו' ובעבור זה ושמר ה' וגומר, וכי סליק אדעתא שאם נשמור את כל התורה כראוי שלא ישמור ה' לנו את הברית חלילה, שהוצרך הכתוב להשמיענו ולהבטיחנו ע"ז:

וגרחה לי על פי מה שמעתי בשם המגיד הגדול זלה"ה (מנ"א באור המאיר בתחלת הדרוש ל"ה) שאמר עד אשר לא תחשך השמש (קהלת יב, ג) זה חמשה עשר באב, כי תח"שך אומיות ת"ש כ"ח וצ"ו באב תש כח השמש כדאיתא בש"ס (תענית לא), הי"רח וכו"כ צ"ס זה ראש השנה והושענא רבא:

וגם הרב הק' מצארידיטשוב זלה"ה אמר (קד"ל ליקוטים עמ' תע"ו) שט"ו באב הוא התחלת השנה הבה בתשובה, על דרך שאמרו

חז"ל (סוטה 3) ארבעים יום קודם יצירת הולד מכריזין בו, כי ככה צלול נברא העולם, ומט"ו באב עד כ"ה צלול יש מ' יום, עד כאן דבריו לעניינינו:

והנה צודאי החכם עיניו בראשו וכל ימיו בתשובה ומעשים טובים ואינו ממתין עד ר"ה שהוא יום הדין דווקא שיעשה אז תשובה מאימת הדין, אלא תשובתו הוא מיראת השם יראת בוסת יראת הרוממות, והוא כל השנה כולה, והוא תשובה מעולה. אבל מי שאינו חכם ואינו משיג גדולתו ית"ש לעבדו ציראת הרוממות תמיד, רק כשרואה יום הדין ממשמש וצא והגיע ט"ו באב אז תש כחו מאימת הדין ועושה תשובה צודאי, וממילא כי אריה שאג מי לא יירא - כי בט"ו באב ארבעים יום קודם מכריזין כ"ל, ותשובה זו באמת פחותה היא כידוע, שבאה מיראה תחלה כ"ל, והו' אמינא שאינה מקובלת כלל, וע"ז הבטיחנו הכתוב ואמר והיה עקב תשמעון, ר"ל עק"ב הוא מלשון סוף, אפילו כשהתשובה הוא בסוף השנה מ"ד אימת יום הדין, ומחמת זה תשמעון, ומן הדין הוא תשובה פחותה מאד, אפי"כ ושמר ה' אלהיך לך את הצריה וגו':

ומרומז ג"כ במלת ע"ק"ב צמילואו כזה ע"ן קו"ף צ"ת גימטריא תחש"ך, שמרמז על ט"ו באב כמאמר המגיד הגדול זללה"ה הנ"ל: וגם בכלל שנותיו של אדם ג"כ כך, העושה תשובה צימי בחרותו כשהוא בכל כחו וינרו מתגבר עליו ומחמת התבוננותו בגדולת הצורה צ"ה, הוא מפריש את עצמו מן החטא ועושה תשובה ומעשים טובים תשובה זו תשובה היא ציחר כמאחז"ל (ע"ז יט. ע"פ תהלים א א) אשרי האיש מי שעושה תשובה כשהוא איש, אבל מי שכל ימיו בחרותו ושחרותו טח עיניו מראות ולבו סתום מלהבין ולהתבונן בגדולתו ית"ש ועסק רק בענייני גופו וצמילי דעלמא, רק כשנתקצבו ימי זקנותו ויום המיתה ויום הדין ממשמש לצוא, וגם תש כחו כח היצר הרע וכן המתאווה, אז נופל עליו אימת הדין ועושה תשובה, והיא תשובה פחותה כ"ל ונקראת עק"ב ר"ל סוף ימיו, ואז ממילא תשמעון כי תש כח היצר הרע, ואף על פי כן ושמר ה' אלהיך לך את הצריה וגו'.

(בת ע"ן)

והיה עקב תשובועון את הבושפטיים וגו' ושיבור ה' אלקיך לך את הברית ואת הזוסד וגו' (י. יב).

יל"ד מה חידש הפסוק בפרשה זו, הלא כבר כתוב זה בפרשה הקודמת (דברים ז ט) וידעת וגו' האל הנאמן שומר הצריה והחסד לאזהביו ולשומרי מצותיו לאלף דור. וגם הדקדוק שלעיל כתוב לאלף דור וכאן לא כתיב רק ושמר לך משמע לך לצד:

אך נו"ל דהנה כתיב (דברים יא יב) ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה תמיד עיני ה' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה, מרשית חסר א' כתיב, כלומר מ'תשרי אהון דדין כאתון דדין, ומרמז בזה אשר בתשרי נחסר ונסתלק בחינת א':

ולהבין הענין, נקדים מה שאמרו חז"ל במס' ר"ה (י ע"ב) בתשרי נולדו האבות ובתשרי מתו האבות, והקושיא מפורסמת הלא בפסח נולד יחזק (סס), ומה גם שאמרו חז"ל (שם יא) שהקב"ה ממלא שנותיהן של נדיקים מיום ליום, ומסתמא מת ג"כ בפסח, ובע"כ צ"ל שמה שאמרו בתשרי נולדו האבות קאי רק על הצריה ויעקב כפירוש רש"י שם, וממילא בתשרי מתו האבות קאי ג"כ רק על הצריה ויעקב:

וא"כ נוכל לרמז בתשרי מת"ו אבות, כלומר שבתשרי תמ"ו זכות אבות הצריה ויעקב בחינת חסד ורחמים, ונשאר רק פחד יחזק בחינת גבורה, ולזה מרמז חסרון הא' והבן:

ולכן קודם צוא יום הדין הגדול והנורא צריך האדם הישראלי להעלות על לבו ולפשפש במעשיו על כמה זמנים ושעות עמים ורגעים אשר לא עשה בהם ולא כלום לעבודתו ית"ש, הגם שמחויב להיות יראת ה' על פניו תמיד כמ"ש (תהלים טו ח) שויחי ה' לנגדי תמיד,

אך עכ"פ בסוף השנה צודאי צריך זהירות יותר ויותר לזכור את צוראו טרם צוא עת משפט, כי צהאיך אנפיך יקום קדם מלכא אשר לא ידק לפניו כל חו', וצודאי צריך לתקן בסוף השנה כדי שיוכל להמתיק הדינים ולעורר עלינו זכות אבות הצריה ויעקב בחינת חסד ורחמים.

וזה נוכל לרמז בפסוק והיה עקב תשמעון, עק"ב הוא לשון סוף, כלומר אם בסוף השנה תשמעון עכ"פ את המשפטים וגו', ושמר ה' אלהיך לך את הצריה ואת החסד אשר נשבע לאבותיך, פירוש שמוכל לעורר בראש השנה זכות אבות הצריה ויעקב בחינת חסד ורחמים, הגם שלא יפה כוחו כמו עובד את ה' בכל השנה שמגין בזכותו לאלף דור, עכ"פ לא הורע כוחו מלעורר על עצמו חסד ורחמים, והו' ושמר ה' אלהיך לך עכ"פ, ואפקה הכתוב בלשון עקב שצריך ליזהר מדברים שאדם דש בעקציו וכפירוש רש"י:

והנה איתא בספר אור המאיר (דרוש לריה) בשם המגיד הגדול זללה"ה שאמר על פסוק (קהלת יב א-ב) וזכור את צוראך וגו' עד אשר לא תחשך השמש והיחז והכוכבים, שמרמזו בזה ג' זמנים לשבי פשע, תחשך השמש מרמז על מי שמקדים לשוב בתשובה שלמה מחמשה עשר באב ואילך שמאז תש כח השמש (תענית לא). כי תחשך אוחיות ת"ש כ"ח. והיחז זה ר"ת אלול והכוכבים זה הושענא רבא עיי"ש. והנה מוקדם בפסוק מוקדם במעלה, וזה נוכל לרמז ג"כ במלת ע"ק"ב, כי ע"ן קו"ף צ"ת צמילואו גימטריא ת"ש כ"ח, היינו שצריך להקדים לזכור את צוראו מט"ו באב ואילך שמאז תש כח השמש:

וכעין זה נוכל לרמז בפסוק (דברים י יב) ועתה ישראל מ"ה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולא הצבה אותו ולעבוד וגו' בכל לבבך ובכל נפשך לשמור את מצות ה' וגו', ולכאורה אין לו ציחור שפתח הכתוב בלשון מה ומסיים וכולל דברים רבים ליראה ולא הצבה לעבוד ולשמור.

אך נוכל לרמז במלת מ"ה על ט"ו באב שמאז יש מ"ה ימים עד ראש השנה, וזש"ה ועתה ישראל מ"ה - בט"ו באב שהוא מ"ה ימים עד ראש השנה אז עכ"פ ה' אלהיך שואל מעמך ליראה ולא הצבה וגו', כדי שנוכל לעורר עלינו בראש השנה זכות אבות בחינת חסד ורחמים כ"ל, אמן כן יהי רצון:

והיה עקב תשובועון וכו' ושיבור וכו' אשר נשבע לאבותיך (י. יב). דקשה אם ישמעון לכל החוקים, למה צריך להשבעו של זכות אבות. והנ"ל בהקדים לפרש (תהלים כג א-ב) [א] ה' רועי לא אחסר. על פי הגמרא (קידושין דף פ"ב ע"א) ראיית מימך חיה ועוף מתפרנסין שלא בצער, אלא שהרעותי את מעשי וקפחתי פרנסתי. והנה עיקר האדם היא הנשמה, ואם כן אם עושה רצון קונו, הוא אינו חסר מרמ"ח איבריו ושס"ה גידיו. והיינו ה' רועי צומן אשר לא אחסר, שאינו חסר בעצמותו, והבן.

והנה מזה מצואר דזומן שאדם עושה לזון קונו, איננו ריך לזכות רק הוא צטבע הצריחה ומטובו לזון ברואיו, כמו שהיא הקל וחומר מחיה ועוף, ואם כן זכות אצות נשאר לו להיות טוב לענין דברים רוחניים, ומכל שכן זכותו, ועל פי זה מצואר, והבין:

והיה עקב תשובתו (ו, יב).

הגה"ק רבי נפתלי הכהן זצ"ל הגיע לוינא לגביר המפורסם, הגאון רבי שמואל ורטהיימור (המכונה השר מווינא), וביקשו שיתרום שלש מאות דינרי זהב לדבר נוצה, אולם הוא נאות לתרום סכום קטן בהרבה. באותה עת סיים רבי שמואל כתיבת ס"ת חדש, הספר עבר כבר הגהות רבות ולא נמצאה בו טעות, הבטיח השר, שכיו שיוציא טעות בספר התורה, יקבל על כל טעות מאה דינרי זהב. אותה שבת היתה שבת נחמו, ובמנחה קראו בפרשת עקב וקראו לרבי נפתלי לעלות לתורה לכהן, ומוציא בס"ת במקום יהיה עקב תשמעונו, יהיה תכף תשמעונו. התעוררה מהומה גדולה בבית הכנסת, ורבי נפתלי קיבל בכניצא ש"ק שלש מאות דינרי זהב כפי שביקש.

אחר השבת, כאשר באו הסופרים לתקן את הטעות, ראו כי כתוב כראוי יהיה עקב תשמעונו. הבין הגביר כי כל הטעות ארעה בגונו, כדי שיתן לרבי נפתלי את הסכום שדרש.

(גידל תורה, קסת הסופר)

ברוך תהיה וכו' (ו, יד).

דאיתא במדרש רבה (דברים רבא ג, ו) לא יהיה צן עקר, לא יהיה מפלתך עקרה, כלומר שיקובל תמיד תפלתך:

והנה אמרתי פירוש יצ גבולות עמים למספר בני ישראל (דברים ג, ח), כלומר שהש"ת ה' מליצ שצעים אומות שצביל שיהא ניכר צהירות ישראל, כי אם לא ה' צעולם אלא ישראל בלבד, אם היו רואין רשעי ישראל היתה מאוסה לפני הש"ת, אבל כשרואין האומות, רואין צהירות ישראל, אף המדריגות תחתונות שצבם מוסרין נפשם צאהבה על קדושת שמו ית', אבל צאומות העולם אם צא עליו שום צרה יקרוף צאלהיו, ונמנא לישראל ראוי שיצא עליהם כל הצרכות וכל הטוב, וכל מה שישאלו ויצקשו מאת הש"ת, בני חיי ומזוני, צלי שום קטרו, כי אעפ"י שאינם כל כך, הלא לכל העמים יש להם בני חיי ומזוני לרוב, ופשיטא לישראל שנודע קדושתם וצהירתם כשרואין העמים:

וזה צרוך תהיה, יגיע לך כל הצרכות, אפילו שאינו כדאי כל כך, אעפ"י יהי לך כל הצרכות, מכל העמים, שיש להם בני חיי ומזוני לרוב, ופשיטא שיהיה לך, ועל כן לא יהיה צן עקר וכו', ר"ל לא יהיה תפלתך עקרה, ויקובל תמיד תפלתך עבור זה צלי שום קטרו, וכל שאלתך יתן לך:

(אורח לחיים)

והסיר ה' בומך כל זולתי וגו' ונתנם בכל שונאך (ו, טו).

כשגדל (הרה"ק רבי יעקב יחזקיה גרינוואלד זצ"ל, אב"ד פאפא, בעל "יגד יעקב") בשנים, והגיע תורו להתגייס לעבודת הצבא של הנכרים, הלך ובא הויגד"י לפני הרה"ק רבי שלמחז"ל מובאבוב ז"ע (נכד ה"דברי חיים" ז"ע מנאנא), בעל "עטרת שלמה" ונשאר שכנה לעשות את יום השבת קודש בהיכלו. באותה הזדמנות הגיש לפניו "פתקא" בה רשם את שתי בקשותיו: האחת שהצדיק ימשיך עליו רחמים שיתרפא רפואה שלימה כחליו, שכן באותו פרק תקפה אותו מחלת עור קשה, שסבל בגללה יסורים קשים, ואשר לא עזבוהו עד סוף ימיו; השניה שישחרר מעול מלכות, שכן בעוד ימים אחדים עליו להחייב בפני שרי החיל, אשר ישפטו לפי ראות עיניהם אם חנו ראוי וכשר לשרת בצבא. רגיל היה לפרש לעצמו אח הכתוב "דרשתי את ה' וענני", א"ת לרבות תלמידי

חכמים, כשאני דורש קירבה צדיק ושואל להיושע בזכותו, וענני, הרי זו סגולה שישנוע השי"ת קול תפילתי וישלח לי עזרו נוקדיש.

כשקרא האדמו"ר מובאבוב את בקשותיו, עמד והרעיף על ראשו ממיטב ברכותיו, ויאמר: אמנם שתי בקשות הללו הנה כעין תרתי דסתרי, כי החולי אשר לקית בו הלא הוא יכול לשמש עילה וסיבה טובה שישחררו אותך מן הצבא, אך מכל מקום אתפלל יהא רעוא שיקויים בך הכתוב "זהסיר ה' נוכך כל חולי... ונתנם בכל שונאך...".

דלכאורה אינו מובן, מה מוננו יהלך אם יתנם בשונאך או לאו, הרי העיקר המבוקש הוא שיסיר מאיתנו כל חולי? אלא שיש פעמים והיא טובה לאיש יהודי שדבק בו חולי, כגון אם עומד להתייצב לפני הנכרים ולא ישא חן בעיניהם לגייסו, הכתוב מבושרו אפוא שיתנם ה' בך בכל עת שתעמוד למבחן אצל שונאך, אבל תיכף אח"כ יסירם ה' מוכך. (מתוך הקדמות בנו ב"ק מרן אדמו"ר מפאפא זצ"ל ל"ס "יגד יעקב" ח"א).

והיה הויגד"י רגיל להוסיף בכל פעם שסיפר עובדה זו, שנתקיים בו כדברי חז"ל (ויקרא י, ה) "תפילה עושה מחיצה" נתקבלה תפילת הצדיק מובאבוב למענו שלא יגייס לצבא, עקב מחלתו, אבל החולי גופו לא סר מוננו, והמשיך הלאה לסבול יסורים של אהבה במושך עשרות שנים. (כפי השמועה).

(תולדות וחי יוסף, ח"א)

ואכלת את כל העמים כו' (ו, טז).

נראה לפרש על פי הכתוב הן עם לצדד ישכון וצגוים לא יתחשב ופרשי"ז"ל כשהן שמחין אין אומה שמחה עמהם * וכשהאומות צטובה הם אוכלים עם כל אחד ואחד ואין עולה להם מן החשבון, יש לכוון גם כן הפירוש כאן. ואכלת את כל העמים רוצה לומר כשיהיו האומות צטובה תאכל עם כל אחד ואחד * ולא תחוס כו'.

דהנה מטבע האדם שמקבל טובה מאיזה אדם הוא מחזיק לו טובה ותנות ומרחם עליו צשעת דוחקו * ואמר הכתוב ולא תחוס עיניך עליו ולא תרחם עליו * ואף שמדת בני ישראל להיותם רחמנים כמו שאמרו חז"ל כל המרחם על הצריות צידוע שהוא מזרעו של אצרהם וכל שאינו מרחם כו' ושמה תחוש ותאמר צאם שלא תרחם עליהם תהיה חשוד כעושה מעשיהם ועוצדומיהם ואמר הכתוב ולא תעבוד את אלהיהם רוצה לומר שצזה לא תהיה חשוד כעוצד אלקותם ח"ו * כי מוקש הוא לך כשתרצה לחוש לזה ולרחם עליהם יהיה לך למוקש ולא תרחם ולא תחנם כלל וכלל.

ומלמד אותנו הכתוב צאומרו כי תאמר בלבצך צצים הגוים רוצה לומר כי הוא לשון אלא דהיינו שתצטק תמיד עליהם ותאמר בלבצך שצצים הם איכה איכל להורישם אם לא צמשועת השם יתצרך שהוא ילחם לנו. ואז צודאי לא תירא מהם וק"ל:

(טעם אלימלך)

ואכלת את כל העמים (ו, טז).

יש לומר דהנה הרב הקדוש מו"ר מו"ה זושא זלצה"ה, היה מרגלא צפומא לצרך כל צר ישראל בלשון הזה "תהיה צריא וחוק כמו גוי". ואמר ז"ל הפירוש, שרצונו לומר הגם שהאדם אינו כדאי לזה, מכל מקום ראוי הישראלי להיות צריא וחוק, כי הלא הגוי שאינו עושה שום מצוה ממנוות המורה והוא צריא כאולם, ומכל שכן הצר ישראל, עכ"ל.

וצודאי שיחתן של תלמידי חכמים צריכין לימוד, וצודאי מרומנו זה צמורה וכאן רמזו הכתוב. ואכלת שתאכל כל טוב, ושמה חלילה יהיה מקום למדת הדין לחלק שאינו כדאי. לכן גמר אומר, את כל העמים, הלא כל העמים ההולכים איש צשם אלהיו יושצים

שלוים ושקטים דשנים ורעננים, מכל שכן שראוי לנו כל טוב, שאנו בני קל חי, ואנחנו נלך בשם אלוקים חיים ומלך עולם, אמן.
(דעת משה)

כי תאמור בלבבך רבים הגוים האלה במוני איכה אוכל להורישים, לא תירא בזהם וגו' (י' וי-יז).
ועיין ברש"י שמדקדק על לשון 'כי'. ונראה באמת, כי הכלל הוא אם יצא לאדם חייה מניעה ח"ו לעצדות הצורה ברוך הוא, העיקר שלא יעלה שום מורא ופחד על ראשו, ואז צודאי בעזרת הצורה ברוך הוא לא זיק לו.

וזה הרמז בפסוק כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני, רשאי אתה לומר כן, רק התורה נותן ענה, וזהו הרמז איכה אוכל להורישים, כלומר התורה נותן ענה איכה אוכל להורישים, כלומר עי"ז תוכל להורישים, לא תירא מהם, ואז צודאי תוכל להורישים.
(קדושת לוי)

כי תאמור בלבבך וגו' זכור תזכור וגו' והיד הזוהרקה וגו' (י' וי-יט).

פירש רש"י ז"ל שמה תאמר וכו'. ויש לפרש עוד, כי אף שתאמר כן, היינו שיהיה להם חסרון אמונה ויהיה להם יראה מגוים איכה אוכל להורישים, עם כל זה לא ייראו, שעל ידי חסרון אמונה לא יוכלו לעמוד נגדם, רק זכור תזכור וגו' והיד החזקה וגו',

ופירוש יד החזקה אלל השם יתברך הוא אף שלא היו ראויין, כמו שאיתא (שמור' כ"א ז) הללו עובדי עבודה זרה וכו', ולכך מעט מעט אגרשנו (שמות כ"ג, ז) ולא מהר פן תרצה עליך חית השדה (פסוק כ"ג), שעל ידי חסרון אמונה יש להם כח לצא לישראל, מה שאין כן כשגמשים באמונתם אחר השם יתברך אין יכולין להתקרב כלל כנ"ל,

וזה נאמר לדורות גם כן, שעל ידי התחזקות האדם בהשם יתברך יוכל לגרום שלא ינטרף לירא מהם באמת ויוכל לגרשם מעט מעט.
(ליקוטי הר"ם)

כי תאמור בלבבך רבים הגוים האלה במוני איכה אוכל להורישים לא תירא בזהם וגו' (י' וי-יז). פירש"י כי תאמר בלבבך, על כרחך לשון דלמא הוא, שמה תאמר בלבבך מפני שהם רבים לא אוכל להורישים, אל תאמר כן, לא תירא מהם. ולא יתכן לפרשו באחד משאר לשונות של כי, שיפול עליו שוב לא תירא מהם, עכ"ל.

אמנם יש לפרשו אף בלשון 'כאשר'. דידוע דעיקר הוא בכל הענינים להתפלל על סיוע דלעילא. וגם דרכי העבודה הישרה נריך לסייעתא דשמיא, כמו שאמרו חז"ל (סוכה כ"ג): דאלמלא הקב"ה עוזרו לא יוכל לו. דכאשר יודע ומבין שלולי סיוע דלעילא אין ביכולתו לעשות מאומה, ומתפלל לסיוע דלעילא, אז הקב"ה יעזור לו.

ובזה נכון דכי תאמר בלבבך פירשו, דכאשר תאמר בלבבך. רבים הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישים, והיינו דלא תצטח על כחך ועוצם ידך, כמאמר הכתוב (תהלים לג, יז) שקר הסוס לתשועה וגו', וממילא תתפלל על סייעתא דשמיא, אז לא תירא מהם.
(דברי יחזקאל)

כל המצוה אשר אנכי מצוה היום כו' (יז, א).

על פי הגמרא אמר ר"ח הכל צדי שמים חוץ מיראת שמים שנאמר ועמה כו' כי אם ליראה. ומקשה הגמרא אטו יראה מלמא זוטרתו אין לגביה משה כו' ומקשים המפרשים איך תלוי קושיה הגמרא בר"ח ולמה לא על הפסוק גופא * ונראה צודאי הקושיא היא על הפסוק אלא שעל הכתוב עצמו הייתי אומר שאין הקושיא גדולה כל כך כי נותנין לו סייעתא דשמיא לצא אל היראה ואם כן היא מילמא זוטרתו כיון שהיא צדי שמיים לסייע לכל אדם. אלא שר"ח אומר שאין זה צדי שמים פירוש שצריך האדם להתעורר בעצמו לצא אל היראה בלי שום סיוע ואז מקשה שפיר אטו יראה כו' היצא לנו מזה שצריך האדם להזדרז מתניו אל היראה תמיד שלא ישכח כי אין לו סיוע וזהו גם כן פירוש הפסוק ועמה כו' שאל מעמך פירוש נעשית שאל על היראה כמו השואל החייב באונסין כן אתה נריך להשיג תמיד שלא תאצד ממך היראה בשום פנים אף באונס * וזהו כל המצוה אשר אנכי מצוה כו' פירוש ממני שתראה שמהיה שכניתי שורה היראה הנקראת אנכי פירוש ממני שתראה שמהיה שכניתי שורה במצוה היא על ידי היראה וק"ל:
(נעם אלימלך)

ויענך וירעבך ויאכילך את הבן אשר לא ידעת ולא ידעון אבותיך למוען הודיעך כי לא על הלחום לבדו יזויה האדם כי על כל במוצא פי ה' יזויה האדם (יז, א).

מה שאמר ויענך וירעבך ויאכילך את המן, הלא כשאכלו המן לא היו רעבים ולא היו צעינו, כי אדרבה היו טועמים בו כל הטעמים שהיו רוצים. וגם דאמר למוען הודיעך כי לא על הלחם לבדו וכו', מאי נפקא מיניה אם יודעין זאת:

ונראה דהכוונה שלא להאמין בטבעי, וטבע דרך העולם שאוכלין לחם ושאר מאכלין הידועים ומהם הם חיים, וגם כשרואה הדבר אשר הוא אוכל, ורואה שהוא כדי שציעה, אז הוא שבע, אבל אם אכל חייה מאכל ואינו רואה מה שאוכל, אף אם אכל הרבה אינו שבע ממנו, כיון שאינו יודע במאכל שהוא אוכל אם יוכל להיות שבע ממנו. ועל כן אמרו במסכת יומא דף ע"ד (ע"ב) סומא אין לו שבע, כיון שאינו יודע במאכל שהוא אוכל אם יוכל להיות שבע ממנו:

וכן צמן שלא היו יודעין מה הוא, וגם לא שמעו מאבותם מזה המאכל שיוכל להשביע לאדם כשאוכלין אותו ולחיות מזה המאכל, ואעפ"י שהיו טועמין צמן כל הטעמים שהיו רוצים לטעום, לא היו רואין המאכלים שהיו רוצים לטעום, וע"כ היו צבחי' סומין ולא היו שבעין צמן, כיון שלא היו יודעין הדבר שהם אוכלין אם יוכל לחיות מזה. אבל באמת היה להם חיות מן המן ארבעים שנה עד בואם אל ארץ נשבת:

וזה ויענך וירעבך ויאכילך המן, אעפ"י שהיו אוכלין המן היו רעבים, מחמת אשר לא ידעת אתה ואבותיך מזה המאכל אם יכולין לחיות, והטעמים שהיו רוצים לטעום בו לא היו רואין המאכלין, וע"כ היו צבחי' סומין ולא היו שבעין צמן. למוען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, שהוא הטבע, כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם, ולא תאמין בטבעיות. וזה היה צעור שהשי"ת היה רוצה להכניסם לארץ ישראל, שהוא ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה, ואינו כשאר ארצות אשר הם תחת השמים

והמזלות והטבעיים, על כן האכילס המן ארבעים שנה קודם
 ביאתם לארץ, להודיעם שמות שלהם אינו תלוי במזלות וטבעיים:
 ועל כן אמר אח"כ צפסוק שלאחריו (ת, טו) המאכילך מן צמדבר
 אשר לא ידעון צמותך מזה המאכל אס יכולין לחיות ממנו, למען
 ענותך, שהיה עיניו להם, שהיו רעבין, ולמען נסותך, לשון הרימי
 נס (ע"פ ישעי' סג, י), להגביה ולרומם אותך שלא תהיה תחת
 המזלות והטבעיים, אלא אין מזל לישראל (שבת קנ"ו, ב), כי הם
 למעלה מן המזלות והטבעיים, אלא הם תחת כנפי השכינה
 השורה על ישראל, כמו שאמרו (ברכות י, א) בקש משה שלא תשרה
 שכינה אלא על ישראל ונתן לו, שנאמר (שמות לג, טו) ונפלניו אני
 ועמך וכו', וזהו להטיבך באחריתך, היא השכינה הנקראת אחרית
 הימים. (אורח לחיים)

ויאכלך את הבן אשר לא ידעת ולא ידעון אבותיך וגו' (זו, יז).
 (ג) הישנוח משה זי"ע נטל ידיו לאכילה, התישב ליד השלחן ושקע
 במוחשבותיו הקדושות לזמן מזה, לפתע נתעורר ממוחשבותיו, ופנה
 למושמוש ושא"ל: מודע אינכם מביאים מים אחרונים? הרבי עדיין לא אכל,
 ענה המושמוש. הא, לא אכלתי, אם כן הבא את האוכל.

מועשה כעין זה אירע אצל אבי הקדוש (הרה"ק מרודניק זי"ע), פעם בסיום
 הסעודה, שקע ברעיוניו הקדושים לזמן מזה, כשנתעורר שא"ל את
 המושמוש, מודע אינך כוננים את האוכל? השיב המושמוש, הלא הרבי
 כבר סיים לאכול, אמר אאמור, אם כן אנא הבא מים אחרונים.
 'עדיקים וקדושים אלו היו מופשטים לגמרי מועגני אכילה, ולא הרגישו
 אם אכלו או לא.

זה פירוש הכתוב 'ויאכלך את הבן אשר לא ידעת ולא ידעון אבותיך',
 כאשר בני ישראל אכלו את הבן לחם רוחני, היו בבחינה זו, אשר לא
 ידעת, לא ידעו כלל אם אכלו או לא. (שפע חיים חורשי ראה תשנ"ד)

לא על הלזום לבדו יזויה האדם וגו' (זו, ג).

פעם ביקר בעל ה"תניא" בבית הצדיק ר' לייב וישב על כסאו ועיין
 בכתביו, אח"כ מציאוהו מוטל עם הכסא אחרנית מרוב דביקות, ואחז
 בכתבים במקום שהיה כתוב: "לא על הלזום לבדו יזויה האדם" [דברים ה,
 ג] שאפשר לחיות גם בלי לחם פארשטיי איך נאך (שאפשר לחיות ללא אכילה
 אני מבין), אבל "כי על כל מוציא פי ה' יחיה האדם" שאחרי שהאדם
 מוציא מפיו שם ה' יוסיף לחיות, דאס פארשטיי איך שזין גיט... (זה אני
 מנצח לחיבין). (מרו הרבי"ח, סלונים)

ויענך וירעבך ויאכלך את הבן וגו' (זו, ג).

רבינו (הגה"ק רבי רפאל זילבר זצ"ל אב"ד פרייטאן) שמוע מאחד מנכדי הרה"ק
 מוגארליץ פירוש הפסוק (דברים ה, ג) ויענך וירעבך ויאכלך את הבן,
 דקשה אם האכילס את הבן לא היה ויענך וירעבך. ואמר דהכתוב
 מודבר מאלה המכונים רבי, דאמרו חז"ל כי לצדיקים היה יורד הבן
 בפתח ביתם, ולרשעים נפל הבן רחוק מפתח ביתם והוערכו לילך רחוק
 ללקט את הבן, נמצא לפי זה כי להרבה מהמכונים רבי נפל הבן רחוק
 מפתח ביתם, והיו בושים ליצאת ללקוט את הבן, והכותנו עד שכל העם
 לקטו, ואחר שכולם חזרו לביתם, הלכו אלה דמותקריא רבי ללקוט הבן
 שלהם, וזה פירוש ויענך וירעבך שרעבו עד שיכלו ליצאת ללקוט ורק
 אח"כ ויאכלך את הבן... ואפשר שאמר פירוש זה בשם הרב מוגארליץ.
 (ארו בלבנו)

ויענך וירעבך ויאכלך את הבן וגו' (זו, ג).

צמדרש (בבב"ב, מוצא צעין יעקב יומא ע"ד): ויענך וירעבך ויאכלך את
 הבן, מכאן רמז להדלקת נרות בשבת. ואריך ציבור מה ענין
 הדלקת הנרות למן.

ויש לפרש עפ"י מה שמצינו צמדרש (קה"ר ה יא) 'כסם שהאדם
 נהנה מן הטעם כך הוא נהנה מן הראיה'. וכן מצינו צמדרש
 (יומא ע"ד): צענין הבן, אינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאינו
 רואה ואוכל, שהסומין אוכלים ואינם שבעין. נמצא שבזמן שאכלו
 את הבן אף שהיה משתנה טעמו להרבה טעמים, היות שאין
 רואים את המאכל, יש בזה חסרון הנאה, ונקרא עינוי ורעבון.
 והנה צצת הלא אסור להתענות, וחובה עלינו לאכול ולעשות
 סעודה ולקרוא לשבת עוגג, משום כן צריכים איתנו גם כן
 להדליק נרות כדי שיוכלו לראות את המאכל ויהיה הנאה אף
 צראיה ועי"ז לא יהיה שום עינוי ורעבון.

וזה מה שאמרו צמדרש דמהא שמצינו שקרא הכתוב לאכילת הבן
 עינוי ורעבון, והטעם הוא משום שלא יכלו לראות את המאכלים
 ורק הרגישו את הטעם וכמו שמצאנו צמדרש שיש חסרון
 הנאה באכילה זו, ולכן נחשב עינוי ורעבון, מכאן רמז שצריכים
 להדליק נרות בשבת כדי שהיה באכילת השבת כל ההנאות הן
 הנחת הטעם והן הנחת הראיה. (ע"פ 'זרע שמשון' פרשמיט אות ג)

ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך (זו, י).

הגאון הקדוש רבי יעקב שמשון מושפיטיבקה זי"ע עלה לארץ ישראל
 בשנת תקנ"ט, כשבא לשם וראה את לחצם ודחקם של תלמידי
 הבעש"ט. (נוספר שראה את הרבנית של ריעו הרה"ק ר' זוליל מטרשני
 אוסטראה זי"ע מוכבסת בגדים על שפת הכנרת, נדהם, הרי היו לה כמות שפחות
 בחז"ל, אמרה לו, אין הבגדים שלי, ואני נאלצת לכבס בגדי אחרים כדי להרויח
 כמה פרוטות לחם). נשאו לבו לנסוע למודיעות רחוקות במערב לקבץ כוונן
 בעדם. בדרך נוסעו בא לעיר אחת בארצות המערב ונכנס לבית החכם
 שבעיר, זקן ונשוא פנים. החכם נתן לו שלום, וכששמע שהוא מארץ
 פולין, שאלו אם נוכיר הוא את הצדיק רבי ברוך מנוזיבוז' ז"ל. הבין הרב
 מושפיטיבקה שאיש קדוש הוא החכם, ושהוא יודע מרבי ברוך על פי
 רוח הקודש, וענה שהוא מוכיר את רבי ברוך, והוא תלמידו.

בקש החכם שייאמר לו איזה דבר תורה מושמו, והנה פתאום נשכח
 ממונו כל מה ששמע מרבו, אף שכל ימיו לא שכח גם דבר אחד
 ממושנתו. ניצטער מאד על זה, וגם החכם ניצטער על כך.

לפתע נזכר דבר אחד, ואמר לחכם בשמוחה רבה, נזכרתי דבר קטן
 ששמעתי ממונו, בברכת המזון אנו אומרים "עודה לך ד' אלקינו על
 שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה וכו' ועל ברייתך וכו' ועל תורתך"... ואחרי
 כן אנו אומרים "ועל הכל ד' אלקינו איתנו מודים לך", אמר הרב הקדוש
 רבי ברוך, איתנו צריכים להודות לה' על זה ועל זה כמו שאנו מפרטים,
 אולם "ועל הכל" יותר מכל ההודאות "ד' אלקינו איתנו מודים לך",
 שזכינו שאתה ד' אלקינו ולא תעינו חס ושלום מאלקותו ית"ש.

כששמע החכם זה, ענה בפתח ובמורא, וכי זהו דבר קטן הלוא גדולות
 ונוראות דיבר. והתחיל החכם לומר על זה רזי תורה באריכות...

שאלו רבי יעקב שמשון מוהיבן הוא מוכיר את רבי ברוך. השיבו ראינו
 אותו למועלה, כי נהירין ליה שבילי דשמואי כשבילי דארעאי.

**פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת, ובקרך
 וצאנך ירבין וכסף וזהב ירבה לך וכל אשר לך ירבה,**

ורם לבבך ושכוחות את ה' אלהיך וגו' (זו, יב-יד).

אמר [הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן זצ"ל] על זה הכתוב, פן
 תבחין רצש"ע צדק זה עם ישראל לגזור על ישראל גזירות
 טובות. צראשונה תגזור על כל אחד מישראל פרנסה צהרמשה,
 היינו תאכל ושבעת. ואחר כך וצמים טוצים תבנה וישבת, שמהיה
 לכל אחד דירה נאה לישיב צה. ואחר כך תגזור שיהיו לכל אחד

המוגיד מודבנא רבי יעקב קרנץ הגיע בנדודיו ביום חורף סגריר לבית מוסכן בכפר נידח. המוסכן ראה את עצמו כיודע ספר, אבל קמוצנותו קדוה לתורתו,

ביקש מוכנו ר' יעקב דבר מזה לאכול ומקום לישון, אמר המוסכן, מוצטער אג, תם עכשיו הלחם, כנגד זה יש לי מקום לישון. שכב ר' יעקב לישון אך לא היה יכול להירדם על קיבה ריקה, המוסכן שחשב שהאורח שקוע בשינה, הסב עם בני ביתו לשולחן, ואכלו סעודה דשנה. למחרת כשבא ר' יעקב להיפרד מבעל הבית אמר לו בעל הבית נאמר במוסכת ברכות (לא) אל יפטר אדם מחברו אלא כותף דבר הלכה, ובכן יואיל מר לומר לי דבר תורה. אמר לו ר' יעקב, מועדי תמוהתי על נאמר חז"ל שאמרו במוסכת בבא מוציעא (פ) לעולם אל ישנה אדם מן המנהג, שהרי נושה עלה למרום ולא אבל. לכאורה הרי גם לא ישן, שהרי המלאכים אינם ישנים, ולכזה מזכירה התורה רק שלא אכל ולא שתה. ולא עוד הלא מוציעו בגמרא שקשה מניעת השינה מניעת האוכל, כי האומר שבועה שלא אישן שלושה ימים מוכן אותו וישן לאלתר (גדרים טו), ולכזה לא ציינו בגמרא שמושה גם לא ישן.

הלילה נתיישב לי הדבר, הרי נושה לא אכל במרום נושים שלא רצה לישנות מן המנהג. מניין ידע נושה שהמלאכים אינם אוכלים, אולי אכלו בשעה שהוא ישן, כמנהג מוכני אורחים ידועים. מוכן ראה שלא ישן, וראה שאין המלאכים אוכלים לעולם, לכן לא אבל גם הוא.

(גור אריה יהודה).

ועתה ישראל וגו' כי אם ליראה וגו' (י, יב).

י"ל על פי מאחז"ל (שבת לא) בשעה שמכניסין את האדם לדין שואלים אותו ואומרים לו נשאת ונתת צאמונה קצעת עמים למורה כו' ואפילו הכי אי איכא יראת ה' אין ואם לאו לאו. וזה ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך ר"ל, כל השאלות שיאמרו לך ציוס הדין מה שהשי" שואל מעמך הכל היא כי אם ליראה ר"ל, אף אם קיימת כל הדברים שישאלו ממך עכ"ז אי איכא יראת ה' אין. כיה"ר אמן:

(אוהב ישראל)

ועתה ישראל וכו' (י, יב).

להצין דאמר לשון שאלה, ולא אמר מה ה' אלהיך מבקש ממך: ונראה דהנה הרב צולינא קדישא הסקיד המפורסם מוה"ר דוב צער זללה"ה אמר פי' הפסוק (תהלים סג, יג) ולך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, על דרך משל, ראשי מדינה שהמליכו את אחד למלוך עליהם, ואח"כ המלך גומל חסד ומשלם שכר לראשי מדינה שנתנו לו גדולה כתר ומלכות, ואי אפשר למלך שיעשה טובה עם כל אחד ואחד כמו שעשה לו טובה, כי אי אפשר ליתן כתר מלכות לכל אחד ואחד:

אבל השי"ת צרחמיו וצרוז חסדו, הצדיק אשר מקבל על עצמו עול מלכותו ויראת ה', וממליך השי" על עצמו, נתן לו השי"ת מדת מלכות שיהא מנהיג את כל העולמות כרצונו ופנאו, כמ"ש (מועד קטן טו, ב) מי מושל צי, צדיק, הקצ"ה גוזר גזירה וצדיק מצטלה. וזהו לך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו ממש, שיהא הוא מנהיג את העולם כרצונו עכ"ד ודפח"ת:

והנה בלשון הגמרא (בבא קמא קט, ב) שאלה הדרא צעיניה, הדבר הזה ממש ששואל הוא מחזיר. ומדת יראה היא מדת מלכות, וע"כ אמר מה ה' אלקיך שואל מעמך, יהיה רק דרך שאלה ותהדר צעיניה, וינתן לך מדת מלכות שאתה תנהג את העולם כרצונך ופפנך, ותצטל כל הגזירות רעות כנ"ל: (אורח למים)

צקר ואין לרוב, וזהו וצקרק ואינך ירציון. ואח"כ וכסף וזהב ירצה לך. ואח"כ וכל אשר לך ירצה, היינו לגדל כל אחד את בניו.

ואז ורס לצבך, כי אז יהיה לכל אחד מישראל הרחבת הדעת וגדלות המוחין. ושכחת את ה' אלקיך, מלשון שכחת מילתא, פי' כי אז עם הרחבת הדעת, יהיה כל אחד מישראל שכיח עם ה', לקיים בכל רגע שומי ה' לנגדי תמיד.

(דברי מאיר)

ורם לבבך ושיכוחת (זו, יד)

נכדו של הרה"ק ר' לבי שרה"ס הגיע אלדמו"ר מקוצק ז"ל, בקשו הרבי שיאמר דבר תורה מוקנו ז"ל. אמר ששמע בשם זקנו על הפסוק 'ורס לצבך ושכחת את ה' אלהיך, כאשר לבני ישראל יש עשירות ע"ז רס לצבס, וע"ז ושכחת, על כן הם שכיחים (מנזיים) תמיד אלל השי"ת, מחמת שאין להם שום דאגת פרנסה, ויש להם זמן לחשוב היאך להתקרב להשי"ת.

(נפלאות חדשות)

לבא לרשת גוים גדולים ועצובים מבוך (ט, א).

הנה משמע ממך המה עזומים אבל לא משארי הגוים, ומהו רצוניהו כל כך, ביותר הוה רצוניהו אי הוה אמר גדולים ועזומים קתם, ולפי הנ"ל ידק, ר"ל כשאתה ממתיק הדינים אתה צא לרשת וכו', כי מה שהם גדולים ועזומים הוא ממך, מידך היתה זאת להם, כי כשח"ו גורמים לשלוט הדינים אי נותנים עוצם להם ח"ו:

(אגרא דכלה)

ערים גדולות ובצורות בשבומים (ט, א).

הגם שאמרו רז"ל דברה תורה לשון הבאי [תמיד כט], עכ"ז טעמא צעי לפרש, וכוננת רז"ל יש לפרש דברה תורה לשון הבאי כפי הנראה, אבל עכ"ז צודאי הכל לכונה מופלגת ולא תהא תורה שלימה וכו', והנראה לפי הנ"ל דמה שהם עזומים הוא ממך, כי מה שאתה רואה ערים גדולות לפי ראות העין, אבל הם צלורות בשמים (צלורות מלשון צר ליה חדא [חולין מצ ע"ב]), ר"ל קטנים הם בשמים שאין להם שום כח בקדושה בשמים, רק כשח"ו אתם נותנים להם כח (או צלורות מלשון ציר שפירושו כיתה וקטיעה לפירות משורשם), ואמר צלורות בשמים, כבר ספו תמו נכרתו מן השמים ומוטל עליכם שלא ליתן להם כח, אז תצואו ומירשו את ארצם צלי מוחה:

(אגרא דכלה)

ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה (ט, ט).

פעם שאל אחד להרבי ר' יהונתן על מה שכתוב 'ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי', דבשלכא מזה שכתב סיפור יציאת מצרים ועשר נכות וקריעת ים סוף ונתן תורה זאת ידעו כל אמונת העולם, אך מזה שכתב 'ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה' מ"ז ידע שהאמת איתו, דילכא באמת הלך נושם לכוון אחר ובסוף ארבעים יום חזר למוקונו הראשון וירד נושם אל הכוונה, והשיב לו הרבי ר' יהונתן: כתיב 'וימות שם נושה ולא ידע איש את קבורתו', הגע בעצמך אם היה איש כזה נאמונות אחרות שנעשו נוראות על ידו, ולא היה ניכר בו שום שינוי עד יומו האחרון ולא היו יודעים קבורתו איהו, בודאי היו אומרים כי עלה בסערה השכוונה ולא ירד עוד, אך נושה רבינו לא עשה כן רק כתב בפירושו וימות שם נושה, אף ששום איש לא ידע את קבורתו ומי יכחישו בזה, ומזה ראה שמושה אבות ותורתו אבות.

לזום לא אכלתי ומים לא שתיתי (ט, ט).

והיות שלא מצאו נסע חזרה לביתו עם הכוורת בידו. אשתו יעצה שלמחרת יסע מיד לביתו כי אולי חולה הוא. למחרת נסע הגוי ישר לביתו של רבי מאיר, והיות שישב בבית המדרש, הלכה הרבנית לבשר לו שמן השמים הזמינו לו פרנסה טובה עד לבית, ענה לה שיבא בגומרו את השיעור. בהגיעו הביתה ושאל מה מחזיר הכוורת ענה לו הגוי שסומך עליו וכמה שיתן יהיה מקובל בעיניו. רבי מאיר נקב סכום גבוה, אך לא היה בידו אפילו פרוטה אחת. שכנה הלוותה להם את הסכום וקנו את הכוורת. כשהלכה הרבנית להוציא דבש, חשכו עיניה בראותה שאין בכוורת יותר משכבה דקה של דבש, ומתחתיה עץ. פרצה בכבי מאין תשלם את החוב, הרגיע אותה רבי מאיר נמכור את הבית ונוכל לשלם את החוב. כאשר בדק שוב בכוורת מצא שמתחת לעץ ישנן מטבעות רבות של זהב, ואמר אין להנות ממעשה ניסים, ופיזר נתן לאביונים, לאחר כמה ימים חזר שוב הגוי ושוב רצה למכור דבר מה, שאלה אותו הרבנית מאין קנה את הכוורת, סיפר לה הגוי שהיה ביער וראה דבורים יוצאים מגזע העץ, קטע את העץ ומצא את הכוורת. רבי מאיר'ל מפרעמישלאן נכדו של רבינו בספרו את הסיפור סיים ואמר: המטבעות הללו צברו שרים גדולים עבור רבינו בזכות גודל מידת הבטחון שלו. (ימי זכרון)

שמעתי מהברכת אברהם (מסלונים) שהיה מספר זאת לקהל אנ"ש כמה וכמה פעמים:

פעם היה הר"ר מאיר הגדול מפרמישלאן (או הרה"ק רבי ארון לייב מפרמישלאן) באיזה בית כנסת, ואיש אחד עשה לו בזיונות גדולים ולא השיבו שום דבר, ורק כאשר חזר הר"ר מאיר לביתו קרא את הגבאי שלו ומילא לו חבילה גדולה של כל מיני ממתקים ומתנות שילך למסור אותם לאיש בבית הכנסת שעשה לו הבזיונות.

ותמחו על כך החסידים ושאלו את רבם, בשלמא מה שהרבי לא ענה לו כלום היה בזה מעביר על מידותיו, אבל למה לשלוח לו מתנות ומעדנים כאילו עשה לו טובה גדולה. ענה להם הצדיק, כשיש קטרוג על איזה יהודי בשמים, לפעמים גוזרים עליו להסתלק מן העולם, אבל באים מליצי היושר ומלמדים עליו זכות ואמרים שדי יהיה לו אם יחלה וזה יהיה במקום מיתה, ואח"כ באים עוד מליצי יושר ואמרים שגם זה יותר מדאי בשבילו, ודי יהיה אם יקבל בזיון גדול ובזה יקבל את העונש הראוי לו, אם יקבל את הבזיון באהבה ולא יענה למבזהו כלום.

ואמר הרה"ק ר' מאיר לחסידיו, עכשיו בודאי תבינו, כי באם נחליתי, הגם שהיתי מתרפא אח"כ, אבל כמה יסורים ועגמת נפש עלי ועל אנשי ביתי ולמקורבים שלי, וגם שאני יבריא הלא ישארו צלקות קשות ולא אתרפא לגמרי, ואיש זה שעשה לי הלא הציל אותי שלא אסתלק מן העולם ושלא אחלה, וכמה שכר מגיע לו, ולכן שלחתי מתנות ומעדנים האלו.

וסיים הר"ר מאיר ואמר: לפעמים רואים הוריו או רבותיו בעולם העליון, שלבנם או תלמידם בעוה"ז תלוי קטרוג גדול, והם מתפללים עליו מאד שיפטר רק בבזיון ויוטב לו, ואז אם יש לו שכל הוא מקבל את הבזיון באהבה והכל יבוא על מקומו בשלום, והוא פטר עצמו עם הבזיון ויוטב לו, אבל אם אינו מקבלו באהבה וגם עונה למבזהו דברים, הרי הוא שם את תפילות הוריו ורבותיו לחינם ותפילתם היתה לריק. (הרה"ח ר' יאיר שורצמן ז"ל "יהי אור")

בתקופה הראשונה, כשאור קדושתו החל להאיר, נודמן לו להרה"ק רבי מאיר הגדול מפרמישלאן להיות בעיר ברז'אן, והומינוהו שם לסעודת ברית-מילה. הרב של העיר, שהיה ממתנגדי הבעש"ט, ישב בראש השולחן, ורבי מאיר ישב מן הצד, בסוף השולחן, וחסידיו סבבוהו לשמוע בקול דברו. הדבר היה בראש-חודש, ורבי מאיר אמר לחסידיו שיזמרו את זמזמור היום: "ברכי נפשי" (תהילים קד). חרה אפו של הרב על הרה"ק מפרמישלאן שמתנהג בחסידות בדרך הבעש"ט, והתחיל לומר דברי תורה שהיה בהם קינטור על הרה"ק. אחר ברכת המזון נמלך הרב בדעתו שלא עשה טוב לקנטר את רבי מאיר, ורצה

הרה"ק רבי מאיר הגדול מפרמישלאן זי"ע נולד בשנת תע"א לאביו רבי יעקב איש תם מפרעמישלאן (עדות המגיד הק' מזלאטשוב שמבית שני לא פסקה רוח הקודש משלשלת קדושה זו) בן אחר בן עד רבי יעקב מירוויש מקורביל בעל השו"ת "תשובות מן השמים".

היה מתלמידיו הראשונים של הבעש"ט עוד קודם התגלותו והיה נקרא תלמיד חבר, ואף היה לו לעזר להכרית את כת ש"צ, היה בידידות עם הרה"ק רבי יצחק מדרהאביטש, והרה"ק רבי שבתאי מראשקוב. מעט מדברי תורתו נדפס בספרו של נכדו הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן 'דברי מאיר', וכמ"כ נדפס לאחרונה קצת מכ"ק בספר 'פנים מאירים'. נסתלק כ"ב אב תקמ"א. ומנ"כ בפרעמישלאן (זכות אבות)

בין ידידיו הקרובים של הרה"ק רבי מאיר הגדול מפרמישלאן זי"ע בהיכלו של מרן הבעש"ט, היה הרה"ק רבי מנחם מענדיל מפרעמישלאן זי"ע. כשעלה הרה"ק רמ"מ להתגורר בארץ הקודש, כתב מכתב לרעו הרה"ק רבי מאיר, שאינו מרגיש טעם בעבודתו בארה"ק, והיינו בעבודה שלב זו תפילה. כעבור תקופה, כתב הרה"ק רמ"מ מכתב שני, שכבר מרגיש ברוך-השם טעם תפילה, ברם, "לאותה תפילת מנחה שהתפללנו אז ביחד תחת העץ, עדיין אין זה מגיע". כעבור תקופה נוספת, כתב לו מכתב שלישי, שברוך-השם האירו תפילותיו בארץ הקודש ביתר שאת מבחוץ לארץ, "והשגתי אשר התפילה הפשוטה שהתפללתי בארה"ק בלי טעם, היתה גבוהה יותר מן המנחה שהתפללתי בחו"ל תחת העץ", עכ"ל (ליקוטים יקרים מהרה"ח ר' אהרן יוסף לוריא ז"ל). (נועם מגדים [ויזניץ] עקב תשס"ב)

זקני הק' רבי מאיר הגדול זי"ע גר בעיר פרימישלאן, ובאותו תקופה גם התגורר בה הרה"ק רבי מנחם מענדל מפרמישלאן זצ"ל בעמח"ס דרכי ישרים, שג"כ היה מבני היכלא דהרה"ק הבעש"ט הק', והיו הרבה עוסקים בתורה וביראה יחדיו, והלכו מחיל אל חיל בתורה ובעבודה. ומסופר שפע"א הגיע איש א' לפרימישלאן, ושאל את העוברים ושבים איפה גר הצדיק, כי הוא רוצה להיכנס אליו בקויטל ופדיון, ולקבל ממנו ברכת קודש, הראו לו על ביתו של הרה"ק רבי מאיר הגדול, וכשהלה נכנס התחיל לשפוך שיחו להרה"ק, והתאונן על מצבו. אמנם הרה"ק רבי מאיר הגדול בגודל ענותנותו לא דימה אפי' לרגע שכוונת האיש אליו, ונענה ואמר להאיש, לך נא אל ביתו של הרה"ק רבי מענדל, ושם תמצא אוזן קשבת לכל משאלותיך.

כשהאיש הנ"ל הגיע למעונו של הרה"ק רבי מענדל מפרמישלאן ודפק על דלתו, ושאל, האם כאן גר הצדיק מפרמישלאן, נענה הרה"ק רבי מענדל, טעות היא בידך, אם אתה רוצה לקבל ברכה, אז לך אל הרה"ק רבי מאיר הגדול והוא יעמוד לימינך, וכשחזר האיש לזקני הק', שלחו בחזרה, וחוזר חלילה (בסוד קדושים, נדבורנא)

ראה גודל כח הרה"ק ר' מאיר ז"ל, עד שכתב עליו בספר דגל מחנה יהודה מהרה"ק רבי יהודה צבי מסטרטין ז"ל, כי היה בכוחו להוריד שרי מעלה. (מליצי אש')

בספר 'תפארת מרדכי' הביא בשם הרה"ק הרבי ר' מרדכי מנדבורנא זי"ע שהרבי ר' מאיר הגדול אמר פ"א שאלתי להמלאך מט"ט פשט כתוב אחד והשיב לי ולא נהניתי מדבריו, ואח"כ שאלתי למלאך שר התורה והשיב לי וידעתי ונהניתי מדבריו עכ"ל. (דברי מאיר' החדש)

בנעוריו עסק במסחר ובתיווך, אף הגויים, ביודעם ישרותו, אהבו להתעסק רק איתו וקראו לו 'מאירקו ספראוועדליווי' (מאיר הנאמן), לימים אמר רבי מאיר בעוסקי במסחר סימן הוא שאיני שלם בבטחוני בה' הזן ומפרנס לכל, עזב את המסחר והתיישב באהלה של תורה, וחי בדחקות רבה, פעם הגיע גוי לשוק וחיפש את מאירקו ספראוועדליווי בכדי למכור לו כוורת דבש שבידו, סוחרים רבים רצו לקנותה אבל התעקש למכרה רק לרבי מאיר. כל היום חיפש אחריו

לפיסו. הלך וישב אצלו, ואמר לו: ר' מאיר! העולם אומרים שיועד ללמוד, ובכך יגיד דבר-תורה. ובוזה רצה לפיס את דעתו. נענה רבי מאיר ואמר: אנחנו נגיד מענינא דיומא, מהמזמור "ברכי נפש" שאמרנו עכשיו לכבוד ראש חודש. "יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב" אדם צריך קודם כל לתקן את פעולתו ועבודתו של עצמו, ואחר-כך "עדי - ערב", יוכל לתקן גם את הערבות, שכל ישראל ערבים זה לזה, אבל כל זמן שלא תיקן האדם את עצמו, אינו יכול לתקן אחרים ולהדריכם בתורת ד', בבחינת "קשוט עצמך ואחר-כך קשוט אחרים".

נכנסו הדברים ללב הרב, והפציר בהרה"ק מפרימילאן להדריכו בעבודת ד' בדרך הבעש"ט. רבי מאיר אמר לו שאין לו עצה אחרת אלא לנסוע להבעש"ט, והרב נעשה חסיד מובהק. (נ"עם מגדים ויז"ניץ)

בימי הבעש"ט או אחריו היה צדיק גדול בשמו רבי מאיר פרימעשלנאנער והיה לו חסיד א' מחשוביו ונסע אצלו, ויקר לו פ"א בערש"ק חשכה לו באמצע הדרך ולא היה יכול לבוא אליו על שבת והוכרח לשבות באמצע הדרך, וירא פתאום שקרוב לו בנין מפואר מאוד ויטר לשם, נכנס וראה שם רבי עם הרבה חסידים ושמח מאוד כל השבת וגם שמע שם ד"ת נפלאות גדולות מאד. במוצש"ק בקשו הרבי דשם שיחתום על פנקסו שהוא שייך אליו, א"ל החסיד יש לי רבי שאני נוסע אליו, א"ל אין אני אומר שלא תסעו אליו רק תחתמו שאתם שייכים ג"כ אלי, והפציר בו וחתם ואח"כ נסע לדרכו. כשבא על מפתן בית רבינו התחיל ר"מ הנ"ל לצעוק שידחפו אותו לחוץ ולא יתנו לו להיכנס הביתה. מיד דחפו אותו החוצה אף שהיה איש חשוב, והתחיל לבכות ולקונן מה זה ועל מה זה ובקש מידידיו שישאלו את הרבי מה פשעו וענה שרואה שהוא שייך להסט"א, אך פעלו אצלו שידבר עם החסיד על מה זה. כשבא לפניו התחיל לחוקרו סדר הנהגתו בבית, כי ראה רק בדרך כלל ששייך להסט"א וחשב שהיה חוטא גדול בביתו, וסיפר לו סדרו והנהגתו בביתו. ואח"כ סיפר לפי תומו את אשר קרהו בדרך ויהיה שם בשבת וסיפר שהוא חתם על הפנקס אז א"ל רבינו זהו הסט"א שחטפו אותך אליהם התחיל החסיד לבכות מאוד איך ינצל, א"ל אין לך תקנה רק שתשוב למקום ההוא ותהיה שם שבת ובמוצאי שבת תתחיל לצעוק בקולי קולות שיחזירו לך חתימתך והגם שיהיה לך מסי"נ גדול מזה לא תביט על שום דבר. וכן עשה, ובמוצש"ק התחיל לבכות ולצעוק בקולי קולות שיחזירו לו חתימתו, והרבי נתמלא חימה. ולבסוף צוה להביא לו הפנקס, אני אוכל ליתן לך, והתחיל לחשוב הרבה צדיקים גדולים שהיה נכתבים שמה ושם רבו לא נמצא, א"ל המזל שלך שרבך לא נמצא אצלי, וקרע בחימה החתימה שלו והחזיר לו, ומתחילה דבר אתו בנחת איך שלא יתכן ואינו לפ"כ להחזיר לו החתימה, ואח"כ נתמלא עליו חימה כנ"ל, וא"ל הצדיקים שקרא הוא מחמת שאומרים דברי תורה גבוהים בענינים שאין מחזיקים א' זיינע תורה וואס זייא האלטין נישט דער בייא" וזה חוטף הסט"א וכותב זאת בפנקס ודברי תורה אלו אומר בשבת. וזה סיפר אדמו"ר מק' זי"ע וסיים מה שאנחנו אומרים לפעמים תורה העכערע אנו עושים ע"ז תשובה לפניו וגם לאחריו אנו עושים תשובה ע"ז. (הגה"ח רבי יוסף שריב מבריסק זצ"ל 'כתבי ר"י שריב')

פעם הודיעו להבעש"ט מן השמים שיכול להכניע את כת של ש"צ והפרנקיסטיין אם יצרף אליו את רבי מאיר הגדול מפרימילאן ורועה אחד איש פשוט שמו משה פאסטור, והבעש"ט הלך לחפשו עד שאחרי חיפושים ממושכים מצאווה עומד ליד באר. והרועה משה לא ידע אפילו צורת אות רק מצאווה כשהוא מפזם לעצמו בהתלהבות עצומה את המלים: "אלקי ישעי, במה אוכל לשרתך אילו היו לך צאן, ברצון הייתי רועה אותם בחנם". ובמקום תפילה היה מרקד על ההרים וזו עבודתו במקום תפילה לה'. ניגשו אליו ורצו לדבר אתו והרועה ענה שאין ביכלתו לבטל עצמו מעבודתו, שאלוהו אם כן מדוע אתה מרקד על ההרים, והשיב להם, אני רוקד למען ה', אמרו לו גם אנו רוצים לדבר אתך למען ה', והבעש"ט התחיל ללמד אתו

יסודות התפילה, ואחר כך גילה לו ענין של גלות השכינה ואז עמד הבעש"ט עם רבי מאיר והרועה להתפלל שלשתם ביחד בהתלהבות גדולה עד שתפילתם עשתה רעש גדול בשמים. והשטן הלך והצית אש על ההרים שהצאן רועים וכל הצאן ברחו ומשה פאסטור פסק תפילתו, ורץ לאסוף הצאן שהוא השומר שלהם. ועל ידי זה פסקה תפילתם ונתפרדה החבורה. (מובא בכמה ספרים עם שינויי נוסחאות)

בשבת קודש מברכין חודש אלול שנת תשנ"ה לפ"ק, היינו (אני ונכדי הנעים הר' יהושע העשיל שליט"א, בן בני הרב ר' שלום יוסף שליט"א), משובתי שבת אצל מעב"ק ש"ב הגה"ק אדמו"ר מבאבוב זצ"ל, ונתאכסנו בבית הרב ר' שלום קסטלער שליט"א. והיה אתי הכוס של אא"ז הרה"ק ר' מאיר'ל מפרעמישלאן זצ"ל, והרב זצ"ל קידש בו בקדושא רבא, ודיבר בקדשו ממשפחת הרה"ק ר' מאיר'ל זצ"ל. ובתוך השיחים סיפר ששמע מאביו הגה"ק מוהר"ר בן ציון מבאבוב זצ"ל, שזקינו הנקרא ר' מאיר הגדול מפרעמישלאן זצ"ל מתלמידיו של הבעש"ט הק' זי"ע, בעת שנולדו לו שני ילדיו הראשונים וראה אותם אחרי הלידה, ביטא את עצמו בלשונו (נישט דיר האב איך געמיינט) כאילו לא על הנער הזה כוונתי, כי אם על נשמות יותר גבוהות מאלו, ונעדרו ל"ע. וכשהרבנית ילדה לו בן שלישי, מנעה את בעלה ר' מאיר זצ"ל מלראות את הילד, מחמת שחששה פן יארע לו כבראשונים, כי אם יבוא מקודם הבעש"ט הק' זי"ע, ויברך את הילד באריכת ימים ושנים טובים. בינתיים עבר כשנה וחצי, עד שהיה יכול להביא את הבעש"ט הק' לביתו. הבעש"ט הק' שאל את הילד אם יודע מי הוא. הילד כבר היה מדבר איזה מלים, והשיבו, שהוא רבי יצחק לוריא! ע"ז אמר הבעש"ט "אזוי זאלסטו לעבן" (כן תחי').

אחרי כן כאשר הורשה לר' מאיר הגדול זצ"ל לראות את הבן, נענה ואמר שכבר שלח מפניו נשמות גדולות מהלזה (א סאך שענערע פון דיר, האב איך אוועק געשיקט). אך ברכת הבעש"ט שמרה עליו וחי. ולפי המשוער, היה הילד הזה הרה"ק ר' אהרן ארי' מפרעמישלאן זצ"ל, הנקרא ר' ארון ליב זצ"ל. (יפה שיחתן, רארמישלא)

שמעתי מרודי הגה"צ מדעמבניק זצ"ל בתחילת המלחמה כשנמלט היה בפרעמישלאן, על ציונו של הרה"ק רבי מאיר זי"ע, ושאל על מקום מנוחתו של הרה"ק רבי מאיר הגדול זי"ע, ואמרו לו שהוא נטמן בביה"ח הישן, ופנה לשם וראה שגדל שם קוצים וכיסה את כל המצבות לבד מהמצביה של הרה"ק רבי מאיר הגדול זי"ע, ועוד צדיק אחד, וסיפרו לו הגויים שם, שהם החריבו כל המצבות שם ולקחוהו להצטרכויותם, וכשהגיעו למצבת הרה"ק ר' מאיר הגדול זי"ע, אזי הכומר שהוא הנהיג כל זאת, נחלה בשטף דם במח, סטרוק ל"ע, והבין שהגיע לו על חילול המצבות, וקיבל ע"ע שלא ליגע בהמצבות שנשארו, וקיבל על עצמו לגדור המקום, וקיבלו על עצמם שיש רשות ליהודים להגיע לשם להתפלל בלא קבלת רשות מהם, ואף לדרוך על שדות התבואה שמסביב. (שיחתן של עבדי אבות')

שמעתי מרבי מאיר זל"ה מפרימילאן שזכתה לתורה חסידה חסידה על הנטמן, כי ר"ת מאלו ד' תבות צ"ר אשית צ"ר א'לקים א"ת, הוא ר"ת צ"ן צ"טחמי א"ל א'צושה (תהלים כ"ה ס) ולמפרע א'שרי א'דס צ'וטט צ"ן (תהלים פ"ד י"ג), כי הוא צלמת יסוד הראשון לעבודתו יתצרך, ודפח"ת. (הרה"ק רבי יוסף משה מאלנאזין זי"ע 'צרימ אגנס')

אמר הרה"ק רבי מאיר הגדול מפרעמישלאן זי"ע עה"פ ע"ם חסיד תתווסד עם גבר תבנים תתבם עם גבר תתברר ועם עקש תתפתל (תהלים י"ט סו), כי המחובר לטהור טהור, לכן דע כי עם חסיד, ראה לומר אם מדבק ענמן לחסיד, או מחסד, תהיה גם אמה חסיד, וכן עם גבר תמים, אצל ע"ע עקש תתפתל' אם תתחנך עם עקש, גם אמה תתפתל, לכן לא תתחנך עמהם.

(הגה"ח רבי חיים אלי' שטערנבערג ע"ה, רב העדה המרדית קטמון)

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

ביקש רבינו מאנשי שלומו להכין עבורו מרכבה רתומה לארבעה סוסים מובחרים, ונסע בה לטשרנוביל. בבואו לשם, פנה לראות את מוצאות ומבואות ה"חצר", אחר כך נכנס אל רבי אהרן, אשר קיבלו בסבר פנים יפות כראוי וכיאות להדרת קדשו. כשנוכח הרה"ק ר' דוד שאין איש עמו בבית, פנה אל הרה"ק מטשרנוביל, אשר לעת זקנותו היה פרוש מהווי ה"חצר", ואמר לו: "מדוע הנכם יושבים כאן, בעוד שכל הכבודה, הכלה ושושביניה, עומדים הכן לנסוע לחתונה שתתקיים בקרבת הגבול?" והרה"ק ר' אהרן הסכים להלוות אל רבנו, לנסוע לאן שיראהו.

רבנו ר' דוד נטלו בזרועותיו, ופנה לצאת מן הבית דרך דלת צדדית, עלו למרכבה שהמתינה שם, והעגלון נצטווה להאיץ בסוסים לנסוע במהירות הבזק. כך הרחיקו נסוע מטשרנוביל עדי הגיעם לגבול רוסיה, ונעצרו לפוש. מכאן הודיע רבנו למשפחת הרה"ק מטשרנוביל, כי אביהם כבר נמצא בקרבת הגבול, וכמובן שאין לדרוש הימנו לחזור למקום מושבו לערוך שם את החתונה, לכן יזדרזו כולם לבוא, לערוך את החתונה במקום ששני הצדדים יכולים להשתתף בה, וכן הוה.

למחרת החתונה, היו מן המחותנים שעברו את הגבול, לאחל ברכת "מזל טוב" להרה"ק מרוזין. באותה שעה הראה הרה"ק מרוזין לרבנו מזאבליטוב פנים צהובות בשמחה גלויה, על שהסב לו שעה זו של קורת רוח, ופנה אליו שיואל לומר לו איזה "שכר שדכנות" הוא דורש בעד מעשהו.

נענה רבנו ואמר לו, כי היות שיש לו בת צעירה כבת שבע שנים, ואילו בבית הרה"ק מרוזין ראה את הצעיר רבי יצחק (שלמיים היה האדמו"ר מבוהוש), בנו של בכורו הרה"ק ר' שלום יוסף, והוא מוצא חן בעיניו, מבקש הוא אפוא לשדך אותם. מיד הושיט לו הרה"ק את ידו ואמר לו: "מזל טוב! מזל טוב!" וקשר השידוכין בוצע.

(הרה"ק ר' נתן אלי רוט שליט"א "כתר מלכות" ע' שט"ו)

ויהי בנסוע פעם רבנו [הרה"ק רבי דוד מזאבליטוב זי"ע] בדרך, נקלע למקום מסוים בערב שבת קודש, כשמטר סוחף שוטף את הארץ והופך את הדרכים לביצה טובענית. למחוז חפצו כבר לא התאפשר לו להגיע, משום כך נאלץ לשבות בעיר הסמוכה, במקום שלא הכירוהו ואף לא אחד מחסידיו התגורר שם, ולא עוד, אלא שמלאה העיר "מתנגדים". מצא הרבי לעצמו אכסניא, הלך לטבול במקוה והחל בהכנות לקבלת שבת מלכתא. כאביו (ה"אהבת שלום") כן הוא, דרכו בקודש היתה לקבל שבת בשעה מוקדמת, להתפלל מנחה בערב שבת בעוד היום גדול, כשהוא עובר לפני התיבה במנחה ובקבלת שבת, לפיכך הזדרז לבית הכנסת, וכשמצא שהושלם "מנין", נגש ללא אומר ודברים אל התיבה, כשהוא פותח בקול ערב ובהתלהבות גדולה "הודו לה' כי טוב".

נחרדו קומץ המתפללים מהמתרחש, שכן בעירם לא היו פותחים בתפלה אלא אם כן נוכחים בבית הכנסת. המרא דאתרא, ראש הקהל ופרנס החודש, והש"ץ היה ניגש על דעת כולם. שמש בית הכנסת ירא לנפשו מאד, כי ראש הקהל ינזוף בו ויקנסהו על שלא מחה ושתק לנוכח ה"גבלה" שנעשתה בישראל, על כן ניגש בפחד על התיבה, וביקש מהרבי שיסור מעמוד התפילה ויחוס עליו פן יבולע לו. אולם רבינו הרגיעו באמרו "אל תירא", והמשיך להתפלל בקול רם לאט לאט כמונה מעות, כמנהגו מימים ימימה - והקהל התפעל מתפילתו הערבה.

ביני לביני הגיע הרב דמתא, ראש הקהל והפרנס, ובזעם עצור נזפו בשמש, אשר התנצל, כי לו היה לאל ידו להרחיק את האורח הסורר מהתיבה. אומנם הורה ראש הקהל לדחותו מעמוד התפלה, אך אנשי בית הכנסת מאנו לציית לו, באמרם, כי נראה שהאורח הינו אדם גדול, וחרדים הם מהקפדתו, כי הרה"ק היה בעל קומה והדור פנים וכל רואיו הכירו בו, כי שם ה' נקרא עליו. ברם ראש הקהל אמר

הרה"ק ר' דוד מזאבליטוב בנו השני של הרה"ק רבי מנחם מגדל מקאסוב זי"ע ה"אהבת שלום", והרבנית הצדקת מרת שיינא רחל. נולד בשנת תקנ"ז, ובהיותו כבן עשר שנה, חורף שנת תקס"ז, בא בקשר השידוכין עם הרבנית הצדקת מרת פעסיה לאה בתו של הרה"ק רבי משה יהודה לייב מסאסוב זי"ע.

לאחר הסתלקותו של אביו הק' בטו"ב חשון תקפ"ו, עבר לדור בזאבליטוב וניהל שם עדתו כאב"ד העיר וגלילותיה ורבן של חסידים. הרה"ק רבי דוד הנ"ל,

נתפרסם בגודל קדושתו וחכמתו המופלגת, ונודע ומפורסם מאד במידת אהבתו לאחינו בני ישראל, ומגודל שפלות רוחו, ואיך היה חביב בעיני כל צדיקי דורו. עד שהרה"ק בעל דברי חיים זי"ע קרא עליו "חכם עדיף מנביא".

כ"ב שנה ניהל את עדתו עד לכ"א מנחם אב תר"ח בו ביום עלתה נשמתו הקוה"ט השמימה, והוא בן נ"א שנה בלבד ומנו"כ בזאבליטוב.

חיבה יתירה נודעת, מהכריתת ברית שהיה לו עם הרה"ק המפורסם רבי מאיר מפרעמישלאן זצ"ל, אשר ה'מאיר' עיני חכמים הנ"ל אמר עליו, ער האט זיך אנגשמייכעלט אין הימעל מיט חכמה.

וכתב לי ידידי האברך, הרב הגדול חכם וסופר, בעל מחבר ספר תולדות בית יהונתן, וספר זכרון לראשונים, מו"ה יקותיאל יודא גרינוואלד מסיגעט נ"י, כי שמע מחסידיו קמאי, שכאשר שמע הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן כי רבי דוד בא, יצא לקראתו ונישקו מנשיקות פיהו.

ובכל משך ימי שבתו אצלו, היה הרה"ק רבי מאיר שולח אליו כל האנשים שבאו אצלו לקבל ברכתו, גם אל 'דוד' קדישא, ואמר שאין תימה לו עבודתו, כי הלוא היה לו אצל מי ללמוד, רבותיו ואבותיו הקדושים זלה"ה.

שמעתי מפי גאון וצדיק אחד, שסיפר לו חותנו זקינו ז"ל, ששמע מפה קדוש מרן הגה"ק מו"ה חיים הלברשטאם מצאנז, שאמר על 'דוד' מלך ישראל הנ"ל 'חכם עדיף מנביא'.

(עשר עטרות מערכת ז' אות א"ז)

בפעם אחרת התבטא ואמר לו הרה"ק מרוזין זי"ע: "איר זענט דאך דער חכם פון דער וועלט, (הרי הנכם החכם שבעולם), לכן יש לי להתייעץ עמכם", וגופא דעובדא הכי הוה: היה זה בעת שנמלט הרה"ק מרוזין מרוסיה לבוקובינה, ובעת ההיא היה בו הרה"ק ר' דוד משה (לימים האדמו"ר מטשארקטוב) מאורס עם בתו של הרה"ק ר' אהרן מטשרנוביל זי"ע, והחתן עם כל בני משפחת הרה"ק מרוזין, עדיין היו ברוסיה ולא הורשו לצאת, מלבד מה שגם על המחותן מטשרנוביל נאסר מטעם השלטונות לצאת את גבול רוסיה, ומשפחת הכלה החליטה, בדלית כרייה, לערוך את החתונה גם בלי נוכחות המחותן מרוזין. ברם ביקש הרה"ק מרוזין להשתתף בשמח הנישואין, אם לא בנוכחותו ממש, לכל הפחות לחזותה כמו עיניו, לפיכך ביקש שיעשו את החופה סמוך לגבול שבין שתי הארצות, כאשר הוא יעמוד בצד האוסטרי ויסתכל לחופה שתתקיים בצד הרוסי. אך מצד אנשי ה"חצר" בטשרנוביל נתקל בסרוב, באשר כי מנהג ישראל לקיים החתונה אצל צד הכלה, ולדעתם אין ראוי להרשות לרבם לצאת את העיר. החיכוך בין הצדדים הגיע עד כדי כך, שהקשר עמד להנתק ח"ו בעקבות זה.

והנה באותם הימים הזדמן רבנו מזאבליטוב אל הרה"ק מרוזין, והרה"ק פנה אליו ושח לו: "הנכם החכם שבעולם, לכן יש לי להתייעץ עמכם", ובקשו לטכס עצה שהקשר לא ינתק. נענה רבנו אל המשאלה, וקיבל עליו לסדר את הדבר על הצד הטוב ביותר.

בלגלוג: "אצלנו נמדד אדם גדול על פי תורתו, ולא בתואר "רבי" שהוא נושא".

לאחר תפילת מנחה, השתוקק הקהל להאזין לתפילתו גם בקבלת שבת, ומשראו ראשי הקהל כי הצבור מתענג מאד ממתק תפלתו, לא יכלו למחות נגד רצונם, וכן המשיך רבנו בתפלת קבלת שבת וערבית, אך נגמר בין ראשי הקהילה, כי אחרי התפילה יקנסוהו על העזתו. חככו ברעתם על אופי הקנס, כספי או גופני, וגמרו ביניהם לתהות מקודם על קנקנו: אם בן תורה הוא, יפטר מן הקנס, אדרבה, עוד יקרבהו ויניחו לקהל להתענג מתפלתו בכל תפלות השבת, והיה אם לא יעמוד במבחן ויתברר כי אינו אלא כלי ריק, יניחוהו על השלחן וילקהו עשרים מלקות בסנדלו. בינתיים סוכם שלא יתנו לו שלום עד גמר ביצוע פסק הדין שלהם.

בתום התפלה קם צורב אחד ואמר, כי הוא מתייגע במדרש רבה מוקשה מזה זמן רב ועדיין לא נחה דעתו, וביקש הוא לשאול את האורח: איתא במדרש, כשנולד משה רבנו כתיב (שמות ב, ב): "ותרא אותו כי טוב" ואמרו חז"ל (שמו"ר א, כד) שנתמלא הבית אורה, ועל זה אומר המדרש, שמשה נולד בבחינת אשה, היינו ר"ת א"ור ש'בעת הימים, כי באור זה משבעת ימי בראשית נולד משה, וזהו "ותרא אותו כי טוב", כמו שנאמר באור שבעת הימים "וירא את האור כי טוב". ויטבו דבריו מאד בעיני כל הקהל, ונהגו בו כבוד הראוי, ואחרי השבת אף כיבדוהו בממון ובכל טוב.

הרה"ק, ברוב ענוותנותו, הסביר לאחר מכן, שעשה עמו השם יתברך נס שלא יבוש, ומנע ממנו מלקבל עשרים הכאות בסנדל, כי בזיון גדול הוא זה, והקב"ה חס על כבודם של ישראל, בפרט על כבוד הצדיקים, והצילו מן החרפה הזו על ידי שהשפיע במחשבתו את הדרוש, כדי שיהיה בידו להשיב לראשי הקהל, ואולם, כידוע היה רבנו חכם גדול מאד וידע תמיד להשיב כהלכה.

(כתר מלכות ע' שכ"א)

כ"ק אדמו"ר האמרי חים' ז"ע אמר פעם אימרה בשמו (של הרה"ק רבי דוד מזאבליטוב ז"ע), כי התבטא ואמר אז מ'וועט זאגין אויף מיר אז איך האב קיין געלט, זאגט'מאן אמת אבער אז מ'וועט זאגין אויף מיר אז איך דארף געלט זאגט'מען שקר, (אם יגידו שאין לי ממון, הרי זה נכון, אבל באם יגידועלי שאני זקוק לכסף, הרי זה שקר), ופירש דברי קדשו, כלומר, האמת כי אין לו כסף, אבל הוא גם לא צריך לכסף, דהיינו מסתפק במה שיש לו.

(כתר מלכות [ב"ב תשנ"ז] עמ' ש"ב)

פעם בא אברך יקר ונכבד ובנש"ק אל שאר בשרו הרה"ק אברהם יעקב האדמו"ר הזקן מסאדיגורה ז"ע, והתנצל לפניו על דוחק פרנסתו שאין לו לחם לפי הטף, כתב לו רבינו מכתב המלצה אל הגביר הידוע רבי יעקב יוסף הלפרין ז"ל מבארדיטשוב מחותנו של אביו הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין ז"ע [בנו הרה"צ רבי דוד זצ"ל חתנו של הרה"ק מרוז'ין לא נתעטר בכתר האדמו"רות, אך נכדיו הנהיגו עדות גדולות של חסידים בוואסלוי. פעם ישבו המחוננים יחדיו והרה"ק מרוז'ין היה במצב רוח מרומם, ובין הדברים בירך את רבי יעקב יוסף "תזכה שימלא הקב"ה את כל משאלות לבך", נענה תיכף רבי יעקב יוסף ואמר "הרי הקב"ה נותן הרבה יותר ממשאלות לבו של האדם, וכי חשבתי לעצמי אי פעם שאזכה להיות מחותן של הרבינו?", הרי שהקב"ה נותן הרבה יותר ממה שהאדם מאחל לעצמו...], שיראה לעזור לו בעניני פרנסה ויספח אותו אל אחד מעסקיו.

מיד רצה האברך לנסוע לבארדיטשוב אך אף להוצאות הדרך לא היה לו, הלך אל החסיד הנדיב רבי לייב טובאניר מבוטשאן ז"ל וסיפר לו שהוא רוצה לנסוע אל רבי יעקב יוסף עם מכתב המלצה מהרה"ק מסאדיגורה, ואין לו להוצאות הדרך ע"כ מבקש הוא ממנו שיתן לו כסף עבור שכירת סוס ועגלה, מצא האברך חן בעיני רבי לייב ובחפץ לב נתן לו את הסכום הדרוש ואף רצה להוסיף לו עוד

סכום נכבד מעצמו, אולם האברך התעקש ולא רצה לקבל בשום אופן את המתנה, מתחילה חשב הגביר שהסיבה שאינו רוצה לקבל היא משום דלמתנה זוטא אינו מסכים לפנות, והיות שהאברך נשא מאד חן בעיניו, מה גם שהיה ממשפחת רבו הרה"ק מסאדיגורה רצה מאד שיקבל ממנו סכום נכבד, לכן ניסה לשדלו בכל מיני אופנים שיאות לקבל ואף הוסיף להבטיח לו עוד ועוד על הסכום עד שהגיע לסכום של שלש מאות רובל כסף [שהיה סכום עתק בימים ההם], אך הלה לא הסכים לקבל בשום פנים ואופן מתנת בשר ודם.

בשמוע כן הגביר ביקש ממנו שיאמר ויבאר לו סיבת התנגדותו לקבל ממנו כסף, השיב לו האברך בן טובים דברים כהווייתו: כאשר ירד מזלי אחרנית רח"ל באתי לש"ב הרה"ק מסאדיגורה ובקשתי ממנו שיתן לי מכתב המלצה לאחבנ"י שיחזיקו בי, אולם הרבי סירב לתת לי מכתב כזה, ואמר לי "ס'איז נישט כדאי אויס ניצען זכות אבות [אין זה כדאי להשתמש ולנצל את הזכות אבות שיש לך], מוטב שאכתוב לך מכתב למחותני הגביר רבי יעקב יוסף שיראה לשלב אותך באיזו עבודה בתוך מסחריו הרבים ועי"ז תתפרנס מיגיע כפיך ולא מידי בשר ודם".

וכאן התחיל הרה"ק מסאדיגורה לספר לי מעשה נורא, וכה היו דבריו: בארץ הקודש היה איש אחד ירא שמים גדול ומופלג בתורה שהיה יושב ימים ולילות והוגה בתורה ובספרי יראה וחסידות, ולא פנה לעסוק בשום מסחר, וכגודל צדקתו כך גודל עניותו ואביונותו, לאיש היו ג' בנות גדולות שהגיעו לפרקן אבל כסף להשיא את בנותיו לא היו לו, וכך עבר זמן רב שלא היה יכול להשיא את בנותיו מחמת חוסר ממון. עקרת הבית בראותה שאין לדבר סוף, והפרוטה אינה מצויה בכיסם, החלה לשדל את בעלה שיראה לעשות משהו בנדון, והציעה לו שישע לחו"ל באשר שם נמצאים נדיבי עם ובעלי יכולת שיוכלו לעזור לו ולהוציאם ממצוקתם, ובפרט אם יספר להם שהוא בא מארץ הקודש אז בוודאי ינחל כבוד מלכים ובנקל יוכל לאסוף הרבה כסף כדי הוצאות חתונת ג' הבנות [בימים ההם היתה חשיבות מיוחדת ליהודי שהיה בא מארץ ישראל אצל אנשי חו"ל, וזכורני בנעורי בגרוסוורדיין שהיה לזה ג"כ חשיבות גדולה, אך היום נחלש הדבר, אולי מחמת שכהיום מצויות שיירות מהתם להכא ומהכא להתם].

אך הוא שהיה תלמיד חכם מופלג ירא ושלם לא חשקה נפשו לעזוב את התורה ואת הארץ כדי לגייס כספים, ודחה אותה באמרו שבודאי יעזור ה' לנו וישלח לנו כל צרכינו גם בלי לנסוע לחו"ל, וכך עבר עוד זמן ולכסף אין מוצא. אשתו החלה עוד הפעם לשדלו שישע ושירחם על בנותיו שלא תשבנה עד שילבינו שערותיהם ח"ו, וכשראה שאין לפניו שום עצה אחרת רק עצה זו קיבל עליו בלב כבד את עצת אשתו והחליט לנסוע, אך בנוסף להחלטה זו קיבל על עצמו החלטה נוספת שלא יספר לאף אחד שהוא בן ארץ ישראל, לכו לצדיקי הדור יגלה, כי לא רצה לנצל לצרכיו את זכות הארץ הקדושה, ובכדי לחזק את החלטתו ניגש אל הדלת ואחז במזוזה ונשבע ואמר "בבואי לחו"ל לא אגלה לשום אדם שהנני בא מארה"ק, רק כשאבוא לפני איזה צדיק מפורסם אגלה לו מנין אני ומטרת נסיעתי".

מובן מאליו שליהודי זה לא היו גם דמי הנסיעה אך בעזר ה' וסייעתא דשמיא נתגלגל בדרך לא דרך לחו"ל, עד שסוף סוף הגיע לעיר סאדיגורה לפני אבי הרה"ק מרוז'ין ז"ע, וכיון שהיה צדיק מפורסם יכול היה לגלות לו שבא מארץ ישראל ומטרת נסיעתו, עוד זאת גילה לו על קבלתו שלא יגלה לאיש מנין הוא בא, רק לפני צדיקי הדור שהם יעזרו לו.

בשמוע כן אבי (הרה"ק מרוז'ין) ז"ע נתן לו ששה רובל כסף (שהיה סכום נכבד מאד) ויעץ לו לנסוע למחותנו הרה"ק רבי דוד מזאבליטוב ז"ע [כי נכדו הרה"ק רבי יצחק מבוהוש ז"ע היה חתנו של הרה"ק מזאבליטוב ז"ע] משום "שה'עולם' מחזיקים אותו לחכם הדור, ובודאי יוכל לתת לך עצה נכונה כדת מה לעשות", הלך ובא לפני הרה"ק מזאבליטוב וסיפר לו מטרת בואו ושנשלח אליו

ע"י מחותנו הרה"ק מרוז"ן זי"ע, נתן לו רבי דוד ג"כ ששה רובל כסף ואמר לו שישע אל הרה"ק מפרעמישלאן "היות וה'עולם' מחזיק אותו לנביא, ובודאי ימצא שם את מבוקשו, וגם יושע", כמובן שהאיש ציית לפקודת הרה"ק מזאבליטוב ושם יעזר לפרעמישלאן.

הגיע האיש לפרעמישלאן ביום ג' בשבוע, ותיכף ומיד סר לבית הצדיק, ביקש מהגבאי שומר הפתח שירשהו ליכנס להרבי כי יש לו ענין נחוץ לדבר עמו, אבל בראות הגבאי שמדובר בעני ואביון הבין את 'הנחיצות' ודחהו מכל וכל, ולא נתנו אפילו ליכנס לקבל ברכת שלום. בלית ברירה נאלץ ללכת לביהכ"נ של העיר להתפלל. בביהכ"נ פגש בו חייט העיר שהיה אמנם יהודי פשוט מאד אולם ירא שמים גדול ובעל מכניס אורחים, ומיד עם היכנסו הבחין בו בעיניו הפקוחות שבר אוריין הוא, ולכן תיכף אחרי התפלה ניגש אליו ונתן לו ידו לשלום וביקש ממנו להתארח אצלו ולסעוד על שלחנו. לא סירב האורח והלך עם מארחו לביתו לסעוד את לבו ונשאר שם ללון, למחרת הלך שוב לביתו של הר"ר מאיר'ל וניסה שוב את מזלו, אולם הגבאי עמד בשלו ולא נתנו ליכנס, כן חזר ונשנה הדבר ביום ה' וביום ו' וללא הועיל.

בעש"ק ניגש החייט אל האורח וביקש ממנו שיאות להתארח אצלו גם בשבת, וכיון שהאורח ראה שמארחו החייט הוא איש הגון מאד לא סירב ונתן את הסכמתו לשבות אצלו בש"ק. המארח שמח על כך כמוצא שלל רב והלך מיד לשוק וקנה מכל טוב כדי לענג את השבת, וגם להנות את האורח החשוב שהוא זוכה להיות מארחו, גם הלך לכמה מידידיו וגילה להם שיש לו אורח חשוב והזמינם אליו לסעודת שבת.

באה שבת באה מנוחה, וכדרך העולם כשיש אורח מתחילים להתעניין בו לחקרו מנין ומאיפה הוא בא ומה מטרת בואו, כמה ילדים יש לו וכי"ב, אולם האורח התעלם מכל השאלות הנוגעות אישית למקום מגוריו, וככל שניסו הם לדובבו לעומת זה התכנס הוא בתוך תוכו יותר ויותר, וסגר את פיו על מנעול ובריח, וכל שאלותיהם נשארו מרחפות באויר, ומקום מוצאו ומטרת נסיעתו נשארו בעיניהם כחידה סתומה.

בבוקרו של יום ראשון, נפתחה לפתע דלת חדרו של הר"ר מאיר'ל וקרא למשמשו ואמר לו בקול רם ובתקיפות "אני מרגיש כאן 'אוריא דארץ ישראל', לך בכל העיר לחפש ולבקש את האיש והביאהו אלי, אבל מיד ומהר ואל תתמהמה", כששמע את פקודת הצדיק לא ידע לשית עצה בנפשו, כי איך יודע לו מי הגיע מארץ ישראל, בעוד שהוא מהרהר איך לשקול את צעדיו יצא לרחובה של עיר והחל לשאול כל עובר ושב אם ראה יהודי כזה או שמע מישוהו אודותיו, אך כל אחד הניע לו בראשו לאות שאינם יודעים על איש כזה. כך הלך הגבאי ונשרך ברגליו ברוב רחובותיה של פרעמישלאן ואת האיש שהוא מחפש עדיין לא מצא.

כמעט שגמר בדעתו לחזור להר"ר מאיר'ל זי"ע ולהודיעו שלא הצליח במשימתו, אולם ברגע זה נצנץ רעיון נוסף במוחו ללכת אל תחנת העגלונים, אולי שם יוכל לוודא או לגלות משהו בנידון, כי יתכן שהאיש שהוא מחפש בא עם אחד מהם או הזמין נסיעה אצל אחד מהם, ובכן אזר כח והלך לשם, כשהגיע אל מקום העגלונים נאספו מיד כולם מסביבו ושאלוהו בתמהון מדוע הגיע הגבאי של הרבי למקום הזה, סיפר להם הגבאי את סיבת בואו, שהוא מחפש בדחיפות יהודי מאר"י כי כך ציוה עליו הרבי בתוקף ובאזהרה שיביאו אליו. נענה אחד מן העגלונים שהוא הביא לתוך העיר אורח זר ולא הצליח לברר מנין הוא בא, ועכשיו הוא מתארח אצל חייט העיר ומאד יתכן שהרבי מתכוין אליו.

הודה לו הגבאי מקרב לב ומיד שם פעמיו אל בית החייט ופגש שם את האורח שאותו כבר הכיר מתמול שלשום, בבואו לבית הר"ר מאיר'ל ולא הניחו ליכנס, פתח הגבאי ושאלו "האם כבודו בא מארץ ישראל?", בהתחלה עוד ניסה להתחמק מלתת תשובה, אך הגבאי לחץ עליו שיענהו, עד שהבין שאכן הוא האורח שהרבי מחפש, וביקש

ממנו שיבוא אל הרבי כי הרבי מחפש אותו. כשהגיעו לבית הרבי הכניסו הגבאי מיד לקודש פנימה, והר"ר מאיר'ל קיבלו בסבר פנים יפות בחביבות ובשמחה ואחר שנתן לו את ידו לשלום כיבדו לשבת ואמר "ברוך ה' שסוף סוף באת אלי, הלוא אני שומר עבורך מעות לצורך נשואי בנותיך, כי בשמים חסו על תורתך ועבודתך לבל תטרד מהם, לכן פקדו עלי מן השמים מזמן לידת בנותיך לקבץ כסף עבור צרכי הנישואין שלהם",

ובאמרו זאת ציוה הר"ר מאיר'ל להגבאי שיביא לו תיבה קטנה מסויימת שהיתה מוסתרת במקום מסוים, ונתן להיהודי מארץ ישראל את כל הכסף שהיה מונח בה, והיה שם סך עצום של שש מאות רובל כסף, ומתוך יושנם עלה על חלק מן המטבעות חלודה ירקרקת, שמח האורח מאד ונפרד ברגש מן הר"ר מאיר'ל כשדמעות של אושר יורדים מעיניו,

ומשם נסע חזרה לסאדיגורה לאבי הרה"ק מרוז"ן זי"ע כדי לספר לו כל מה שעבר עליו. ויהי כאשר נכנס אליו והראה לו המטבעות, ניקה אבי זי"ע בכבודו ובעצמו את המטבעות הישנים מן החלודה [והיה זה לפלא, שהרי הרה"ק מרוז"ן התנהג בנינוני מלכות, ולא היה דרכו באלו].

וסיים האדמוה"ז מסאדיגורה לספר לאותו אברך בן משפחתו ואמר "דו זעהסט וואס האט זיך אויסגעפיהרט מיט א איד וואס האט גיט אויס געניצט די קדושה פון ארץ ישראל [אתה רואה מה קרה בסוף עם יהודי שידע איך להשתמש בקדושת אר"י], אזוי דו, איך הייס דיר ניט אויס ניצען דיין זכות אבות [כמו כן הנני מצוה לך שלא תשתמש עם הזכות אבות שלך], הא לך מכתבי אל מחותני רבי יעקב יוסף הלפרין והוא יתן לך מקום עבודה במסחרו ותתפרנס מיגיע כפך בכבוד בעזה"י". וזה רצה לומר להחסיד הנדיב רבי לייב טובאניר ז"ל שאינו רוצה לקבל ממנו מתנת חנם, אלא רוצה להיות נהנה מיגיע כפיו, ולא להשתמש ולנצל את גודל זכות אבותיו הקי' זי"ע.

(מפי ספרים וסופרים)

נדברי תורתו

שמעתי מקובל צדינו כי דודי זקני הרב הקדוש מורינו הרב דוד זי"ע אצד"ק זאבלטוב בן הקדוש צעל 'אהבת שלום' זי"ע וכו', וכיצדו לומר תורה, וענה הרה"ק רבי דוד מואבלטוב 'ואתחנן אל הוי"ה צעת ההוא לאמר' (דברים ג' כ"ג), כי 'צעת ההוא' במקום וצעת ההוא, לאמר – שאומר תורה, יותר טוב, ואתחנן אל הוי"ה – להתפלל לפני ה' יתברך, עד כאן דבריו הקדושים.

ונראה שלא רצה לומר תורה צפני הרב הקדוש מרוז"ן, יען שקיבל אז מרות מאתו צה"תו צא אלו אז על שבת קודש, ומלניו כמה פעמים זה שהקפידו הגדולים על חזרהם הנכונים צמור תלמידיהם שאמרו צפניהם תורה, עיין ש"ס חגיגה (ג'): צרני יוסי בן דורמסקית שהלך להקציל פני רבי אלעזר בלוד וכו', עיי"ש, ויש שנתחכמו שלא לעזור על דעת רצם צאותו שעה ואמרו איזה חידושי דברי תורה והטעם מפי מה שלא ירצו לומר, וכמו שכתבתי מזה צע"י צדברי תורה מהדורה תינינאל, וצעוד כמה דוכתי צחצוריו.

וצעיקר הדבר מה שאמר דודי זקני הרב הקדוש רבי דוד ז"ל כי יותר טוב להתחנן בתפילה מלומר תורה, גם צוה יש עקולי ופשוטי ופלוגתא דרצותא (ובאמת צריך להיות שיהם כלולים יחדיו, כמו שהבאתי גם כן בחצוריו במקום אחר), ואין כאן מקומו להאריך, אלא הוא לגרמניה דעציד וכו', וגם לא רצה לומר תורה צפני שגדול ממנו (הרב הקדוש מרוז"ן) שקיבלו לרצו אז צצנת קודש הנ"ל, ואולי לאשר לומר תורה צרצים לא יאות רק לגדול המסביב או

הגה"ק רבי אפרים זלמן מרגליות זי"ע
תקכ"א – כ"ד מנחם אב תקפ"ח

הגה"ק רבי אפרים זלמן מרגליות, נולד בבראדי בי"ט כסלו תקכ"א לאביו מוה"ר ר' מנחם מאניש ז"ל, ושם חי מרבית ימיו, למעט תקופה קצרה שכינה ברבנות העירה אוהנוב. בצעירותו היה תלמיד של דודו הגאון רבי אלכסנדר סענדר מרגליות זצ"ל רבה של סטאניב שחיבר את הספרים 'תורת הרא"ם', 'תשובת הרא"ם' ו'שורת הרא"ם' וכן קנה תורה גם מפי הגאון רבי יצחק אייזיק כ"ץ זצ"ל, רבה של העיירה קאריץ ואחר כך רב של הקלויז באוסטראה, בעל מחבר ספר 'זכרון כהונה', רבי אפרים זלמן למד אחר כך גם אצל הגאון הגדול רבי יחזקאל לנדא זצ"ל, רבה של פראג הנודע על שם ספרו 'נודע ביהודה'. זכה לשני שלחנות, לתורה ולגדולה. מנעוריו החליט לא להשתמש בכתרה של תורה, כי כך נהג גם זקנו רבנו בעל "תבואות שור" שלא רצה ליהנות מכתר התורה.

כאשר חננו השי"ת בעשירות מעסקי היהלומים, אף כשהציעו לו את רבנות קהילת פרוקפורט דמיין בשנת תקע"ח, שנתפנתה אחרי פטירתו של הרב הגאון רבי צבי הירש הורוביץ זצ"ל, בנו של הגה"ק רבי פנחס בעל 'הפלאה' זי"ע, הוא התמיד בסירובו. ואיווה את מושבו דווקא בין גדוליה וחכמיה של ברודי המעטירה כל ימיו עסק בלימוד התורה בהקלויז שבבראדי, ובהמשך הקים בית מדרש והורה בו תורה, קיים חליפת מכתבים עם גדולי הדור, ביניהם הגאון רבי רפאל הכהן מהמבורג, והגה"ק רבי יחזקאל לנדא ה"נודה ביהודה", הגאון רבי אריה לייב ממיץ בעל "השאת אריה", הגאון רבי עקיבא אייגר וה"חתם סופר"

הת"ס כותב אליו, וז"ל, "אור הבהיר בשחקים, כזהר הרקיע ונועם זיו אמרותיו הטהורים... לא נראה כבושם הזה... (לשון שו"ת חתם סופר יו"ד סימן רל"ה). ובליקוטים (שו"ת לונדון, מכתבים סימן כ"א) כתב "ארוצה נא עד איש אלוקים קדוש וזכיתי בתפלתו ימלט איש נקי משה בן ריזל..."

גאונו וחריפותו נודעת מספריו הרבים, שאלות ותשובות 'בית אפרים', 'יד אפרים', ביאור על נושאי הכלים 'לשוחן ערוך', 'עוללות אפרים' על הלכות ברכת הפירות, 'שערי אפרים' על הלכות קריאת התורה, 'מטה אפרים' על דיני ומנהגי הימים הנוראים, 'טיב גיטין' ביאור שמות הגיטין של ה'בית שמואל' על חלק 'אבן העזר' שב'שולחן ערוך', ו'זרע אפרים' הכולל שני פירושים על פסיקתא דרב כהנא. רבי אפרים זלמן אף היה חבר בשיטבל, הוא חדר תפילתם של המקובלים בקלויז,

הגה"ק רבי אפרים זלמן מרגליות זי"ע, לא היה נמנה בין עדות החסידים, אך העריך והוקיר מאד את דרכם והרבה גדולי ויטודי ספרי חסידות מעוטרים בהסכמתו הנלהבת, וכן אף כתב הקדמות לספרי חסידות [דוגמא אחת מני רבות הוא ספרו של הרה"ק רבי אברהם חיים מזלאטשוב זי"ע "אורח לחיים" על התורה]. נלב"ע כ"ד אב תקפ"ח

...ומדי דברי בו אדבר בשבחו של הרה"ג ר זלמן מרגליות זצוק"ל בדרך אגב בכדי להמחיש באיזה גאון מדובר, שבאמת בזמנו הוא היה גדול הדור, וחץ מגדלותו בתורה היה גם קדוש עליון. ואציין רק עובדא אחת שהיה לו עם זקה"ק בעל הדברי חיים זצוקללה"ה, כשהיה עדיין אברך וזקנתי הרבנית ע"ה עסקה קצת במסחר לפרנסתם, הרה"ג ר' זלמן מרגליות זצוק"ל שהיה כבר בשנות זקנותו והיה עשיר גדול וברשותו היה בנק והלוה הרבה כספים. רבי זלמן בעצמו כבר לא היה נכנס לבנק, חוץ מפ"א כששלחה זקנתי ע"ה את זקה"ק הדברי חיים בצעירותו אל הרה"ג רבי זלמן מרגליות בדבר הלוואה, הלך הגאון רבי זלמן בעצמו אל הבנק בכדי לסדר בקשת זקה"ק והגדיל לעשות להזכיר את עצמו בשמו ושם אמו לפני זקה"ק. והתבטא על זה זקה"ק שאת הסמיכה הזאת שקיבל מהרה"ג רבי זלמן בכך שהזכיר א"ע בשמו ושם אמו חשוב אצלו כסמיכתו שקיבל מאת די אלטע רב שכוונתו להגה"ק מראפשיץ זי"ע. והבאתי העובדא כעת

המתבטא כנ"ל, מה שאין כן להתפלל גם אם יתפלל גדול וחכם העיר או רבו בחולה או דבר אחר שזריכים לישועה, מכל מקום מעוררים לפעמים כדי שרצים יבקשו עליו רחמים, כי אחת שומע תפילת כל פה, והוא יושיענו ויקבל כל תפילתנו צמורה צמינו לרחמים ולרצון.

(הרה"ק ממונקאטש זי"ע 'דברי תורה' ח"ט אות פ"ח)

הרה"ק רבי דוד מוזאלטוב בנו של ה'אהבת שלום' זי"ע אמר, הפה של האדם פתח הוא, וגם הוא צריך שמירה שלא ידבר לשון הרע ושאר דיבורים אסורים, ואם כן צריך למנוחה, אלא מנינו ענה לזה, כי רבי דוד הנ"ל היה רגיל להכניס את זקנו לפיו צאמנע הלימוד, ומר הטעם, כי צ"פ זק"ן בגימטריא ש-ד-י שזהו השם שכתוב על המנוחה זהו השמירה לפה שלא יתן למשחית לבוא.

יהא רעוא קבוייה דתשרי על עבוייה (אומר בשבחין) להארי הקדוש זי"ע, לליל שבת. פירוש, יהא רעוא קבוייה, דתשרי, פירוש המעשים טובים והמנוחות שישראל עושים צמודת תשרי, על עמיה, פירוש, ישפיעו על עמיה כל טוב לכל השנה כולה. כתיבה וזוהימה טובה. היינו לכמוז את עצמו על להבא טוב, שיהא טוב. ולחמוס את עצמו טוב על שנה העברה, ומוזן והענין פלא.

דורשי ה' זרע אברהם אוהבו המאזורים לצאת מן השבת ובמהרהים לבא (ומר כל מקדש' לליל שבת). לכאור קשה, למה לא אמר בעל הזמר 'זרע יצחק' או 'זרע יעקב'. וגם למה לא אמר צומר קודם 'הממחרים לבא' ואחר כך 'וממחרים לבאת'.

לפי דרכינו יוצא על נכון א"ה, דהנה אמרו חז"ל (יומא כח:) קיים אצרהם אצינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה ואפילו עירובי מצשילין, והאין קיים, אך שהיה לו לצטור כל כך ששקסם צבוקר אמר לו לבו שצריך להתפלל שחרית, וכן לעת מנחה, וכן ערבית. וכשגשה שרה אמנו לחם אמר אצרהם בלבו שצודאי צריך להפריש מזה חלה, וכן על כל מצוה ומצוה.

וכן צערב שבת קודש אחר חלות היום לבו היה רואה איזה קדושה אך לא היה יודע מה הוא זה, ואחר כך צצין השמשות השכיל בשכלו הזך לשמור את הלילה הזה, וגם למחר כל היום, וצמואלי שבת ישב מעט צלילה, אך צערב שבת לא הוסיף על הקודש, ורק בשבת הצאה החמיל לשבת תיקף אחר חלות היום.

אבל יצחק ויעקב, אף שצא להם יותר קדושה בשבת, עם כל זה לא השיגו את השבת מעצמם, ורק אצרהם השיגו מעצמו, ולכן כתיב 'הממחרים לבאת מן השבת' קודם, ראונו לומר, שצצבת הראשון לא היה אצרהם מקבל שבת רק צצין השמשות, ולא הוסיף מחול על הקודש עד שבת הצאה, לכן כתיב קודם 'הממחרים' ואחר כך 'וממחרים'.

וגם זרע 'אצרהם' ולא זרע יצחק או יעקב, מפני שהם לא השיגו מעצמם.

(נמח דוד)

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

גדול הרבה יותר, שהוא נכדו של בעל ה'הפלאה' ואינו נאה ומתאים לבן גדולים להתנהג כן...". (מפי ספרים וסופרים)

...

הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות, לא היה רב או דומ"ץ וכדומה, אלא היה סוחר וגביר גדול, אבל עסק בתורה בשקידה עצומה יומם ולילה. והיה לו באנק, להלוות כסף ולקחת בתוספת אחוזים על פי היתר עסקא, פעם נכנס להבאנק אברך עני ואביון וביקש ללות סכום כסף גדול לחצי שנה, וצוה לו רבי אפרים זלמן למלאות טופס מסוים, וימצא גם ערב שיחתום עליו ויקבל אחריות על המלוה, ובלא זה אי אפשר לו להלוות, וכתב העני במקום ששם היה צריך הערב לחתום, 'לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבאות' (חגי ב, ח), כראות רבי אפרים זלמן את זאת, נכמרו רחמיו ונתן לו תיכף את כל הסכום שביקש, אבל בקרב לבו נתייאש מן התשלומים, כי ידע מצב האיש שאין לו הכנסה.

לאחר חצי שנה בא זמן הפרעון, ובאותו יום לא היה רבי אפרים זלמן בקו הבריאות ולא הלך למסחרו, אלא הרבנית שלו הלכה במקומו, בבוא הרבנית הביתה בסוף היום, שאל לה רבי אפרים זלמן האין עבר היום, ובתוך שאר הדברים אמרה לו שבא פריץ ללות סכום נכבד ונתנה לו, שאל בעלה, מהיכן היה לה כסף להלוות לפריץ, כי ידע שלא היה סכום הלז בהקופה, וענתה, שלפני זה בא איש אחד ושילם חוב בסכום גדול, רבי אפרים זלמן תמה על זה, כי לפי זכרונו לא היה מצפה לקבל ביום זה איזה תשלום חוב, והלך לבדוק בפנקס שלו, וראה שיום זה היה זמן פרעון העני הנ"ל, ושאל בתמהון, האם אמנם בא איש זה לשלם, וענתה הרבנית, לא, אלא איש אחר שילם בשבילו, אמר לה רבי אפרים זלמן בהשתוממות, חושדני שאיש זה היה אליהו הנביא, והיה לך זכיה הגדולה לראות את אליהו הנביא, דהיות שהעני לקח לערב את הקב"ה, נשלח אליהו הנביא ממרום לשלם בעדו.

לאחר מכן היה יושב ומהרהר בדעתו, מה זאת שדוקא ביום זה נחלש ועל ידי זה לא זכה לראות את אליהו הנביא, ובא לידי הכרה שאירע לו כן מפני שביקש מהעני שיביא לו ערב, ולא לזה בלא זה, על כן לא זכה.

[והוסיף רבינו (אדמו"ר רנ"צ מבאבוב זצ"ל), רואים מזה שמצוה שעושים בתמימות לא יצא היוק, דשלוחי מצוה אינן ניזקין]. (נסיפר שבעיר אוהעל היה גביר גדול בשם רבי לייביש טייטלבוים, ולא היה פזרן לצדקה, אבל מי שבא אליו לבקש שיהא ערב על הלוואה של כסף היה חותם בעדו, וגם היה ערב ללות מהבאנק, ולפני פטירתו אמר לבניו שמעולם לא היה צריך לשלם עבור הלווה, כי בכל פעם שילם הלווה בזמנו, ואמר עליו שהיות שעשה המצוה בחפץ לב, ולא חקר ודרש אם אמנם יש ביד הלווה לשלם, ע"כ עזרו מן השמים שלא יפסיד ע"י מצוה זאת) (בית צדיקים יעמוד ח"ב, אדמו"ר רנ"צ מבאבוב זצ"ל)

...

בעירו של הגאון רבי אפרים זלמן, דר איזה משכיל ואפיקורס, שלפעמים היה נדמה לאחד משלומי אמוני בני ישראל, אך שבע תועבות היה בלבו, הוא היה מלמד תשב"ר ובמלאכתו הזאת הסית והדיח תינוקות של בית רבן להשכלה רח"ל, פעם אחת ראה בכתבי עת שהגאון רבי אפרים זלמן מבקש רואה חשבון למסחרו, וידוע שרבי אפרים זלמן היה עשיר גדול עם הרבה עסקים ברחבי תבל, המלמד המשכיל הנ"ל חשב לעצמו שבוודאי אם יעמיד עצמו לפני רבי אפרים זלמן ויאמר שהוא ראוי לאותו איצטלא יקח אותו, כי הוא היה בעל צורה בזקן ארוך וכו' וזה יהיה לחשיבות בעיני הגאון, ובוזה יא לא פרנסה בהרחבה.

אומר ועושה, הלה בא לפני רבי אפרים זלמן ואמר לו שהוא מוכן להיות רואה חשבון, כשראהו הגאון, אמר לו שהדבר נראה בטוב, אבל בשביל שנצרך לו זאת בעיר המלוכה וועין הבירה, ששמה יושבים שרים רבים ונכבדים ואין זה מדרך ארץ שיהיה לי רואה חשבון עם זקן ופיאות ארוכים וכו', וממילא אין זה בשבילכם, המלמד התבונן וראה שלמעשה הרי זה משרה נכבדה ויש לו הזדמנות עכשיו להרויח הרבה כסף, לכן הלך ונסתפר עד שלא היה לו לא פיאות ולא זקן, וסבור היה שהגאון לא יכיר אותו, לכן בא עוד הפעם להגאון, בלא זקן ופיאות, ואמר לו שהוא מוכן להיות רואה חשבון בעיר וועין,

רק בכדי להדגיש גדלותו של הבית אפרים שזקה"ק העריכו כרבו הגה"ק מראפשיץ זי"ע, גם ידוע שהיה לומד את כל ספרי הבעש"ט, ושהחת"ס העיד עליו שאין עוד איש שהיה מכניע א"ע לפניו כמו שהיה מכניע א"ע לבעל בית אפרים. (כ"ק אדמו"ר מצאנו זי"ע תשא תשל"ח)

...

עוד סיפר לי הנ"ל, ששמע מהגאון מטשעבין זצ"ל, שהגאון הבית אפרים זצ"ל אמר פעם, כשאני נמצא בביתי, עולה לי ברעתי לחשוב שהנני העשיר הכי גדול, והנני הגאון הכי גדול, אבל כשהנני מגיע להיריד (מארק) רואה אנכי שאינני העשיר הכי גדול, וכשאני נפגש עם הגאון ר' שלמה קלוגער, הנני רואה שאינני תלמיד חכם הכי גדול. ואמר הגאון ר' יעקל'י מהרימלוב זצ"ל על זה, שהדבר הראשון שאמר נכון הוא, והדבר השני לא.

...

הגה"ק רבי אפרים זלמן מרגליות זצוק"ל מבראד היה עשיר גדול ובעל מזומנים, ובשעה שלמד היה נותן את ידו בתוך כלי עם מטבעות זהובים, מה שגרם לו הרחבת הדעת.

פעם אחת טבעה לרבינו ספינה עם הרבה סחורה בים, וזה היה הפסד גדול, ורצו לספר לו באופן שלא ייבהל כל כך, ולכן שאלו אותו הפירוש במשנה "חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה". והוא הסביר להם באריכות שצריכים לקבל כל דבר בשמחה, וגם כשקורה אסון וצער. ורק אח"כ גילו לו את האסון שקרה. (לחם עני)

...

אפשר לראות מצדיקים שחיטבו הכל מראש. בביתו היה מנורה יפה ביותר של זהב וקריסטל ופעם נפלה המנורה ונשברה, והרבנית הצטערה מאד על הכלי היקר והבחינה עליו שזה לא מפריע לו מאומה אף כהוא זה, ושאלתו מה זה שהדבר לא מצערך כלל, ענה לה בעלה הק' שיענה לה לשנה הבאה. ולתקופת השנה שאלה שוב על הדבר באומרה שהבטיח שישבי לך, פנה אליה הרה"ק בשאלו – וכי עכשיו אכפת לך שבירת המנורה? וענתה לא, המשיך להקשות ומדוע, וענתה שהרי כבר עבר שנה מאז, נענה ר' אפרים זלמן: אצלי כבר עבר אז שנה תיכף ומיד. בעניני גשמיות עשה תיכף חשבון שאם בשנה הבאה לא יהא אכפת לו גם עתה לא צריך לצער. (מילין קדישין)

...

הוא היה אומר, שאם בא צורב לבקש הסכמה על חיבורו שכתב בדרך הפלפול והלומדות - ימלא בקשתו ויתן לו תיכף מכתב הסכמה בלא ברור מקיף וקפדני, משא"כ על ספרי אגדה הרי הוא נמנע מלתת הסכמות כי אם אחרי שישים עינו הפקוחה ויבדוק אם הדברים ראויים להתפרסם. וטעמו ונימוקו עמו, דכדי לעשות ספר בדרך הפלפול צריך להתייגע הרבה בתורת ה', וע"כ אם הכין חיבור כזה בודאי עסק בתורה שעות רבות עד אשר הוציא מידיו תכריך חידושים גדול, לפיכך אע"פ שלא כיוון בחידושו לתורת אמת הרי צריך לחזקו ולעודדו שימשיך בלימודו ויגדל לאילנא רברבא, משא"כ ספר אגדה אינו דורש מאמץ ויגיעה ובקל אפשר לרשום מה שעולה ברעיונו כשהוא יושב על סיר הבשר, וע"כ אם תורת אמת בפיהו בודאי מן הראוי לחזקו אבל אם לאו מדוע יטרח לכתוב עבורו הסכמתו.

...

הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות היה מחותנו של הרה"ק רבי פנחס הורוויץ זי"ע בעל ה'הפלאה', נכדיו שהיו לו מבעל ה'הפלאה' היו אהובים וחשובים מאד בעיניו מחמת יחוס זה, והיו סמוכים על שולחנו תדיר מרוב חביבותו אליהם. שמעתי מהגה"צ רבי דוד צבי שנעעבאלג זצ"ל דומ"ץ ויוזניץ, שפעם חזר אחד הנכדים מן התלמוד תורה כשהוא בוכה, שאל לו זקינו הגרא"ז מה פשר בכיו, והשיב הילד שהמלמד ביזה אותו וקרא לו 'שייגעץ', שלח הגרא"ז ושאל את המלמד מדוע עשה כדבר הזה, התנצל המלמד שהילד לא רצה ללמוד, וכל תחבולותיו להשיבו ללימודו לא הועילו, לפיכך קראו כן כדי שיתמיד בתורה, אמר לו הגרא"ז "וכי לנכדי זה לא מצאת מילים לייסרו אלא לומר לו שהוא 'שייגעץ', הרי יכול היית לומר לו דבר

כשראה אותו הגאון אמר לו, תדע שלא היה נצרך לי כלל רואה חשבון בעיר וויען, רק רצוני היה לגלות פניך ברבים שידעו הכל שהנך משכיל וכופר רח"ל, ועכשיו תוכל לילך, הלה יצא מלפני הגאון אבל וחפוי ראש. (הללו עבדי ה', גאב"ד ירושלים הגאון רמ"א פריינד זצ"ל)

בצעירותו היה הגאון בעל הקצות החושן רבה של העיר ראזינטאב ושם חי צער בעניות ודחקות גדולה מאוד, כפי שהובא בדור דעה שלא הי' בביתו שלחן, רק קרש מונח ע"ג חביות, שהי' משתמש לו לשלחן, ובחורף הי' שורר בחדרו קור חזק, עד שהיה מוכרח לישב כל היום במטתו תחת הכסת, וכה הי' יושב וכותב ספרו "קצות החושן", ומגודל הקור, נקפאה הדוי בדיותא והי' מוכרח להחזיקה תחת הכר שלא תקפא, והוא צלל אז במים אדירים והעלה פנינים מים התלמוד והפוסקים. פעם אחת נסע הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות מבראד, דרך העירה ראזינטאב, ועמד שם כדי לחלוק כבוד לבעל הקצות, לבקר אותו בהיכלו, כאשר נכנס אל בית הדין של הקצות, ושאלו איש לרעהו לשלום, וישבו ודברו בדברי תורה, נאנח הקצות, והתאונן מאוד על שפלות התורה, מוהרא"ז מרגליות חשב, שעל שפל מצבו הוא נאנח, על ביתו הרעוע, ושאל אותו, על מה יתאונן כ"ת כל כך? ויענהו: הנה אשער בנפשי, כי לוא הי' כ"ת רק גביר עצום כמו שהוא בערכו ולא הי' ת"ח, בודאי לא הי' לפי כבודו של גביר אדיר כמוהו, לבוא לבית שפל כמו ביתי לבקרני, אלא מפני שמעכ"ת הוא ת"ח, בשביל תורתו חושב אותי לבן גילו, להיות שגם אני ת"ח ומוכרח לבא לבית שפל לבקרני, האם אין זאת שפלות התורה.

כשדיבר הרה"ק מהר"ש מבאבוב זי"ע, בענין ה"סמיכה" בחוץ לארץ, הוסיף ואמר: אף זקני הרה"ק מצאנו בעל "דברי חיים" זי"ע, אמר על עצמו, שנסמך על ידי הגאון ר' אפרים זלמן מברודי ועל ידי הצדיק רבי ישראל מרוז'ין. וכך סיפר לי זקני, אמר ר' שלמה מבובוב. "כאשר נסעתי לרוז'ין סרתי לברודי כדי לבקר את ר' אפרים זלמן מרגליות. כשנכנסתי אליו הושיט לי הרב את ידו לשלום ואמר: "הואיל וזכית להיות חתנו של הגאון מלייפניק (בעל "ברוך טעם") הרי שבר-אוריין אתה. הבה ואשאלך קושיא אחת". והוא אמנם שאל אותי קושיא אחת, שניה ושלישית ואת כולן תרצתי ב"ה כהלכה. לבסוף שאלני שאלה שלפי דבריו התקשה בה במשך כ"ב שנה ועדיין לא מצא לה תשובה. מששמעתי את השאלה בקשתיו שיתן לי גמרא לשם עיון וגם ירשה לי להניח את רגלי על הספסל (כידוע סבל הצדיק ר' חיים כל ימיו מחולשת רגליים). משנתן לי רשות, הצלחתי כעבור זמן מה בסייעתא דשמיא, להציע לו פתרון שהיה בו כדי להניח את דעתו. לשמע התשובה שנתתי לו השתומם ר' אפרים זלמן ולאות הוקרה לקחני אל חדרו לפני ולפנים והובילני דרך י"ג פתחים. כשהגענו לחדר האחרון הכריז: "זה שלש" עשרה שנה שלא נכנסתי לחדר שלש עשרה מידות! ורק לכבודך באתי הנה עתה. ומכיון שצפוי לך עתיד מזהיר רצוני שתאצל לי עתה מברכתך! ואז אמרתי לו: כתוב 'ואברכה מברכך' לכן יואיל נא כבוד תורתו לברכני תחילה. וכך היה. ר' אפרים זלמן מברודי בירך אותי ואף אני בירכתי. משם שמתי פעמי לרוז'ין. כשפתחתי את דלת חדרו של רבי ישראל, קרא לעומתי: "פנו דרך לאברך זה, אשר הגאון מברודי סמכו לאדמורת". (בית רוז'ין)

סיפר הגאון מטשעביץ זי"ע (הובא בספר מאורן של ישראל עמוד קפ"ט) עד היכן הוקיר רבי זלמן מרגליות את רבי עקיבא אייגר, למרות שכבר זרחה אז שמש תורתו וצדקתו של הגאון מבראד ברחבי תבל, ומעשה שהיה, בתו של רע"א מרת רבקה, נתקשרה בקשרי שידוכין לתלמיד חכם גדול, רבי חיים שמואל בירנבוים וצ"ל שהתפרסם לימים לגאון וצדיק נשגב, התנאים התקיימו בעיר בראד,

ומאחר שמשכן כבודו של רבי אפרים זלמן מרגליות זצ"ל, שם היה, ביקשו רבי עקיבא איגר לעשות עמו אות לטובה, לעמוד בשמחה זו במקומו בראש הקרואים, ונימוקו: מאחר והמרחק רב, וקשה עליו לבטל תלמוד תורה דרבים, ע"כ יואיל נא להיענות למבוקשו, שמח רבי אפרים זלמן למלאות רצונו של גאון הדור, ולקח חלק בשמחת התנאים ונשאר שם עד איוה שעות אחר חצות הלילה. בבואו לביתו בשעה מאוחרת ראו בני ביתו ותמהו על ככה, שכן לא היתה דרכו של הגאון להתרחק מחדר הוראתו זמן כה רב, ומה זה ששינה מהנהגתו לעת הוואת. נענה הגאון מבראדי ואמר: "על מה ומדוע תתמהו עלי, אם חשקה נפשי להקרא בשם הגאון רבי עקיבא איגר עוד איזה שעות" ובלשונו: "זואס הארט אייך אז איך בין רעק"א נאך א פאהר שעד" ? (גדולי הדורות, הרה"ג י.מ. שטרן)

מעשה שהיה בענין בן טובים אחד יודע תורה שבא לבקש עזרה מאת הגאון ר' אפרים זלמן, קבלהו בסבר פנים יפות שח איתו בדברי תורה ואחר כן נתן לו נרבה הגונה, ראה אותו העני כי רבי אפרים זלמן מתיחס אליו באהדה וטובה זחה עליו דעתו הוא פנה איפה לר' זלמן ואמר לו יאמין לי כבוד תורתו כי אלמלי הייתי אני עשיר כמוהו והיה בא אלי עני בן טובים כמוני לבקש עזרה ממני כי אז הייתי אני נותן לו תרומה גדולה יותר, חייך ר' אפרים זלמן ואמר אבל איך אני יכול להאמין לך בשעה שהחכם מכל אדם אמר להיפך ור' אפרים זלמן המשיך (במשלי יט, כב) כתוב לאמר "תאות אדם חסדו טוב רש מאיש כזב" ולכאורה אין קשר בין ראשית הכתוב לסופו, אבל הביאור הוא כך תאות אדם חסדו, כל אדם, וגם עני בכלל מתאוה לעשות צדקה וחסד וכמו שידוע הפתגם כל עני הוא בעל צדקה, הוא מבטיח ואומר: אלמלי היה הקב"ה נותן לי עושר כמו שנתן לעשיר פלוני כי אז אני הייתי עושה צדקה וחסד הרבה יותר ממנו, אבל באמת אין הקב"ה נותן עשירות לעניים כמו אלה, על שאלה זו באה התשובה וטוב רש מאיש כזב, הקב"ה יודע למפרע כי כל עני כוזב ויבטיח, וכשיתעשר לא יזכור כלל את הבטחתו הראשונה ומשום כך אומר הקב"ה לאותו עני: טוב רש, יותר טוב שתשאר רש, עני ואביון מאיש כזב משתתעשר ותהיה אחרי כן שקרן וכזבן. (יד יוסף)

מספרים על הגאון ר' אפרים זלמן מרגליות שהיה מקפיד לחבוש לראשו כובע סובל שעלה לו במחיר יקר מאוד, ומעשה שפגש פעם אחת עם אחד העשירים הנוצרים שעמד עמו בקשרי מסחר הלה הסתכל בכובעו היקר של הרבי אפרים זלמן ושאלהו: למה אתם יהודים מבזבזים כל כך כסף על כובע שבראש ובבגדים אתם מזלזלים, תחת אשד אנחנו הגויים אין אנו נותנים כל ערך לכובע ולעתים קרובות אנו הולכים לגמרי בגילוי ראש, החזיר לו ר' אפרים זלמן כשהוא מחייך: בזה ניכר ההבדל בין ישראל לעמים, אצלכם הגויים העיקר הוא הגוף, הראש טפל לגביכם לפיכך אתם מזלזלים בראשכם והולכים גם בראש חשוף ומגולה. ואצלנו הראש עיקר הגוף טפל לו ומשום כך אנו נוהגים בראש בשמירה מעולה ומכסים אותו בכובע משובח ומפואר. (יד יוסף)

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

ההפצה בעיה"ק טבריא נתרם לע"נ רבני טבריא רבה הראשי של טבריא הצדיק החכם רבי חיים בן רבי יצחק סטאגא זצ"ל רבה הראשי של טבריא הצדיק החכם רבי יעקב חי בן רבי ברוך זרזין זצ"ל מייסד ת"ת ביבאס, הצדיק החכם רבי רפאל ביבאס זצ"ל

להצלת נושה בן אסתר מלכה זכות הפצת תורה וחסידות, יענווד לו להתברך בכל טייל דניטוב	להצלת טאיר יחיאל בן חנה סינא זכות הפצת תורה וחסידות, יענווד לו להתברך בכל טייל דניטוב	להצלת ננחם מענדל בן פרידא גילה זכות הפצת תורה וחסידות, יענווד לו להתברך בכל טייל דניטוב	להצלת אפרים בן אסתר לאה זכות הפצת תורה וחסידות, יענווד לו להתברך בכל טייל דניטוב	להצלת יוסף נתן בן רבקה טויבא זכות הפצת תורה וחסידות, יענווד לו להתברך בכל טייל דניטוב
---	--	--	---	--

להשתתפות בהוצאות הגליון לרגל שמחה או לע"נ ולקבלת הגליון במייל, להערות ולהארות, GILYON.LIZENSK@GMAIL.COM